

MUNTANYA

CEC

4,30€ / ANY 133 / FEBRER 2009 / **881**

CIÈNCIES DE LA TERRA

La humanitat i els canvis climàtics

ANTICS CAMINS

De Gràcia al Tibidabo

ESQUÍ NÒRDIC

Halti, el sostre de Finlàndia

ESCALADA

**Becco Meridionale
della Tribolazione
Esperó central**

ESPELEOLOGIA

**45 anys de
la descoberta de l'avenc
Montserrat Ubach**

CENTENARI DE L'ARXIU FOTOGRÀFIC del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

1909-2009

«Davant de l'Exposició de postals de Catalunya que en aquest Centre Excursionista tenim organitzada, va despertar-se en nostre esperit viva y vigorosa una aspiració altres vegades sentida, un desitg que voldriem veure satisfet molts aimants de la cultura de nostra terra: la de fer, la de que faci aquest Centre Excursionista l'inventari gràfic de Catalunya.»

JERONI MARTORELL (BUTLLETÍ DEL CEC N° 169, 1909)

I. CANALS

Amb motiu del Centenari de l'Arxiu fotogràfic del CEC tindran lloc els següents actes:

■ CONFERÈNCIES

(últim dijous de cada mes a la sala d'actes a 2/4 de 8 del vespre)

- Excursionisme, fotografia i arqueologia
- L'Arxiu Mas
- Ignasi Canals i Tarrats, un altre rescabament històric pendent
- La fotografia estereoscòpica i els fons de l'AFCEC
- L'Arxiu fotogràfic de l'Institut d'Estudis Fotogràfics de Catalunya
- Els fons amb autocroms de l'AFCEC
- L'Arxiu fotogràfic de Barcelona

■ TAULES RODONES

- Arxius fotogràfics i fotògrafs. Mòns divergents?
- Els arxius fotogràfics en relació a la fotografia digital.

■ TALLERS

- Fotografia estereoscòpica i procediments antics

■ EXPOSICIONS

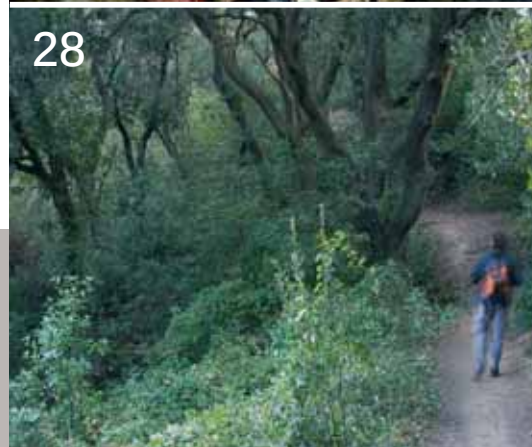
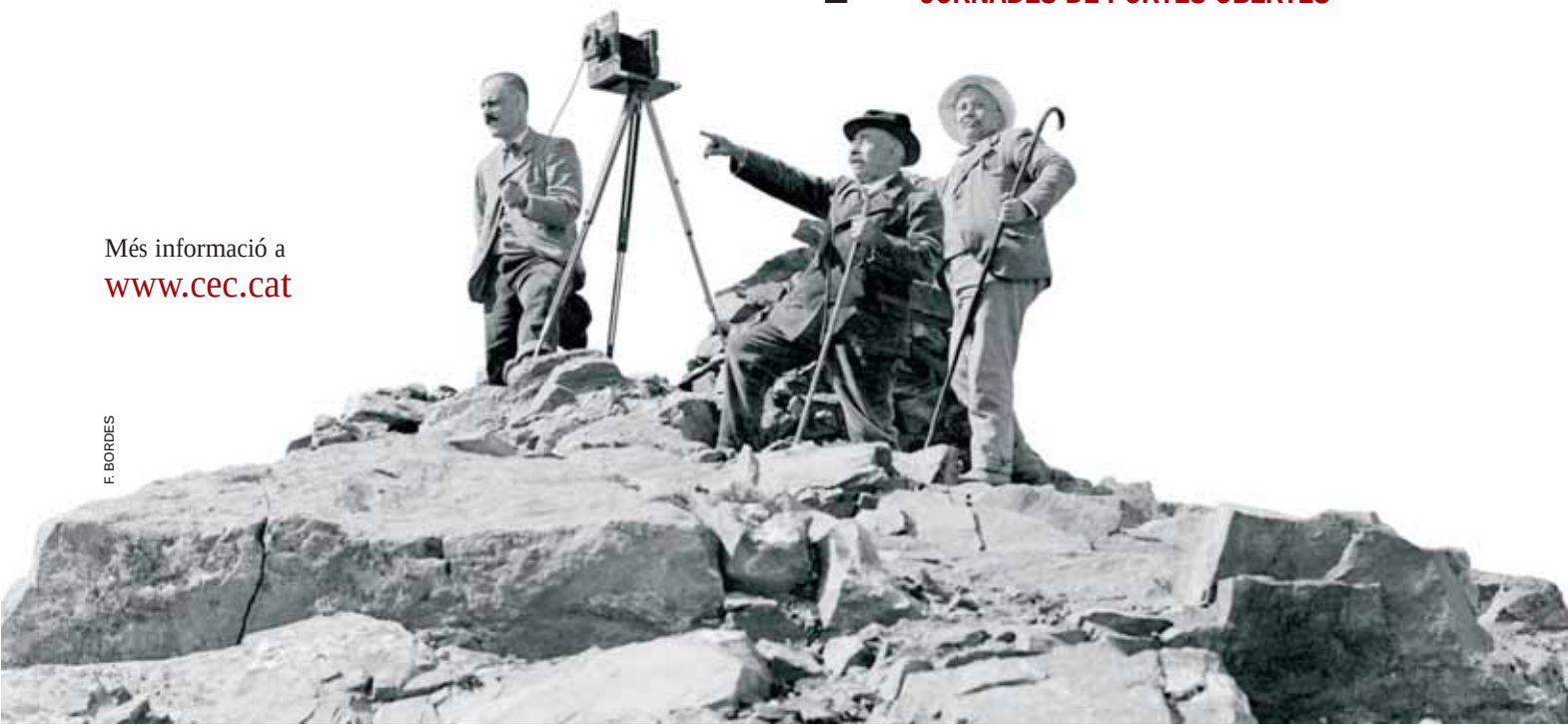
- Objectiu infinit. L'ambició i intensitat fotogràfiques d'Ignasi Canals i Tarrats.

■ MOSTRA DE FOTOGRAFIA EN RELLEU

■ JORNADES DE PORTES OBERTES

Més informació a
www.cec.cat

F. BORDES

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Club Alpí Català

ANY 133 / NÚM. 881 / FEBRER 2009

ARTICLES

- 6 Halti, el sostre de Finlàndia
Francesc Monsonís i Elena Rivas
- 12 Els canvis climàtics i la humanitat:
¿un conflicte permanent?
David Serrat
- 20 45 anys de la primera exploració
a l'avenc Montserrat Ubach
Montserrat Ubach i Tarrés
- 28 De Gràcia al Tibidabo. Un viatge en el temps
Joan M. Vives i Teixidó
- 34 Becco Meridionale della Tribolazione. Esperó central
Joan Jover

SECCIONS

- 5 Editorial
- 38 Visions a la ploma
- 40 Vies d'escalada
- 42 Llibres i mapes
- 44 La motxilla de muntanya
- 49 Amics de la muntanya
- 50 Itineraris excursionistes

Portada: Erupció volcànica a l'illa de la Reunió. Foto: Jupiterimages.

Redacció i administració
Centre Excursionista
de Catalunya
Paradis, 10 i 12
08002 Barcelona
Tel.: 933 152 311
Fax: 933 151 408
cec@cec.cat
www.cec.cat

Subscripcions
Tel.: 933 152 311
revista.muntanya@cec.cat
www.cec.cat/revistamuntanya.cat
Subscripció anual: 24 €
(sis números)

Publicitat
Tel.: 696 206 159
revista.muntanya@cec.cat

Dipòsit legal
B-545-1958

ISSN
0212-2111

Director i editor
Ferran Alexandri
ferran@alexandri.cat

Secretari de Redacció
Ernest Godó

Consell de Redacció
Francesc Beato
Jordi Bernat
Joan Campaña
David Mengual
Enric Nosàs
Victor Riverola
Josep M. Sala
Valentí Zapater

Disseny i maquetació
Estudi Toni Inglés
www.toni-ingles.com

Cartografia
Albert Martínez
a@albertmartinez.com

Assessorament lingüístic
Lletra petita
immaliz@lletrapetita.com

Impressió
Litografia Ochoa
Tel.: 936 855 819
Imprès en paper ecològic

Distribució
L'Arc de Berà
Tel.: 934 653 008

La revista *Muntanya* no comparteix necessàriament l'opinió que s'expressa en els articles publicats, sinó que la responsabilitat dels comentaris recau sobre els autors respectius.

Es prohibeix la reproducció parcial o total d'aquesta publicació mitjançant qualsevol recurs o procediment, incloent-hi la impressió, la reproducció, la microfilmació, el tractament informàtic o qualsevol altre sistema, sense l'autorització escrita de l'editor.

La revista *Muntanya* és membre de:

Associació de Publicacions
Periòdiques en Català

El Corte Inglés, organitzador des de fa 30 anys de la gran festa de l'esport popular a Barcelona.

SOM UN MÉS

Quan correm al teu costat entre tota aquesta multitud, sense cap altra meta que participar. Quan aplaudim un espectacle, una òpera o un concert. I especialment, quan ens enorgullim de la nostra cultura i les nostres tradicions, com quelcom nostre que cal defensar. Per això, i per moltes coses més, a El Corte Inglés ens sentim un més a fomentar la cultura catalana i donar-li suport.

Patrocinador oficial del QUIOSC-CAT de l'APPEC.

GRAN TEATRE DEL LICEU

El Corte Inglés, mecenes del Gran Teatre del Liceu.

PALAU DE LA MÚSICA

El Corte Inglés, membre d'honor de la Fundació Orfeó Català-Palau de la Música Catalana.

AUDITORI DE GIRONA

El Corte Inglés, patró de la Fundació Auditori-Palau de Congressos de Girona.

ESCOLA DE SARDANES

El Corte Inglés organitza des de fa 31 anys aquesta escola, on més de 20.000 nens i nenes han après a ballar sardanes.

MINYONS DE TERRASSA

El Corte Inglés, patrocinador des de fa disset anys de la Diada dels Minyons de Terrassa.

Cel rogent, pluja o vent

■ Un del problemes que més preocupen avui dia és el que fa referència al canvi climàtic de la Terra. És també un bon moment per desfer equívocs i dir les coses clares, lluny del que solen dir els polítics i els neòfits per via d'indicis. De canvis climàtics, al món, n'hi ha hagut sempre, i amb aquests hem sobreviscut i hem après a viure. Dediquem una part d'aquest número a parlar d'això mateix, però des de l'òptica de la perspectiva científica, l'única via veritable i possible.

■ Sembla que enguany hi haurà neu per dies en les nostres estacions d'esquí, i que la temporada serà més que excel·lent. Us proposem, com en el número anterior, una proposta d'esquí nòrdic, però aquesta vegada als terrenys plans dels països nòrdics, l'origen probable d'aquesta modalitat, concretament a Finlàndia. Un itinerari perfecte de cara a les vacances de Setmana Santa.

■ Si consultem la *Guia Itinerària del Alt Plá de Barcelona y del Baix Vallès* d'Artur Osona del 1894 podrem descobrir un antic camí de muntanya gairebé oblidat avui dia. Es tracta de fer una excursió en el temps i resseguir una part del camí que anava del pla de Barcelona fins a Sant Cugat del Vallès, pujant al cim del Tibidabo i tornant pel camí de Sant Genís dels Agudells.

■ Enguany es compleixen 45 anys de la descoberta de l'avenc Montserrat Ubach al Solsonès. És una cavitat emblemàtica, que va ser rècord de fondària durant uns quants anys, en el ple del *boom* de l'espeleologia catalana. La descobridora d'aquest avenc ens explica una història poc coneguda d'aquella època: la de la gent d'allà, de Canadà.

■ Per tancar els articles d'aquest número, una proposta adreçada als escaladors alpins, una escalada interessant al Becco Meridionale de Tribolozzone, al cor dels Alps de Graies, un cim tot de roca, impressionant, de dificultat D de IV i V.

■ En iniciar el primer número del 2009 també us volem presentar una nova secció, que anirà apareixent juntament amb d'altres, anomenada «Amics de la muntanya». Volem fer una una pàgina dedicada a recollir les inquietuts de personatges destacats del món de la cultura i de l'esport, que ens aportaran la seva visió de la muntanya i de la seva relació amb la societat i la cultura excursionista. En aquesta ocasió, comptem amb la presència del famós escriptor Ken Follet, autor de *Els pilars de la Terra*.

Ferran Alexandri
Director de Muntanya

Ulldeter, 100 anys del primer refugi de muntanya

Enguany farà cent anys de la construcció del primer refugi de muntanya del nostre Pirineu al circ d'Ulldeter. La seva inauguració va coincidir amb el començament de la Setmana Tràgica a Barcelona, un exemple més de la capacitat de la societat d'aquells temps per superar les condicions més adverses.

L'obertura d'aquest refugi va significar un pas molt important en el desenvolupament dels esports de muntanya a Catalunya, sobretot pel que fa a la continuació de la introducció de l'esquí a casa nostra.

El refugi vell d'Ulldeter, amb la seva estructura i forma peculiars, va durar fins a la dècada de 1940. Posteriorment va ser substituït per un altre edifici, fet amb materials millors, i en un indret més arrecarat dels vents forts que venien del nord.

La possibilitat de disposar d'un lloc amb condicions en el ple hivern on s'hi pogués accedir per mitjà dels esquís, aquells estris nous per desplaçar-se per damunt la neu, va representar el fet d'ampliar l'activitat excursionista a l'hivern amb més seguretat, i això va permetre un avenç molt important en la pràctica de l'alpinisme com a extensió de l'excursionisme.

La construcció del refugi d'Ulldeter va obrir el pas a la construcció de la Renclusa deu anys més tard, però també de tot un seguit d'altres refugis en diversos indrets del país.

Els refugis de muntanya no són únicament llocs per fer-hi estada i per practicar-hi els esports de muntanya, sinó que també són indrets on es pot aprendre a conviure en condicions de vegades extremes, i on es poden compartir coneixements sobre el territori i sobre les millors pràctiques per anar per la muntanya a l'hivern.

Tot això, juntament amb la promoció del turisme a les valls on hi ha aquests refugis, ha fet que aquestes instal·lacions siguin fonamentals per als esports de muntanya, com a llocs segurs de sojorn, però també per a la conservació del medi natural i àdhuc per a l'economia local.

Josep Manel Puente

President del Centre Excursionista de Catalunya

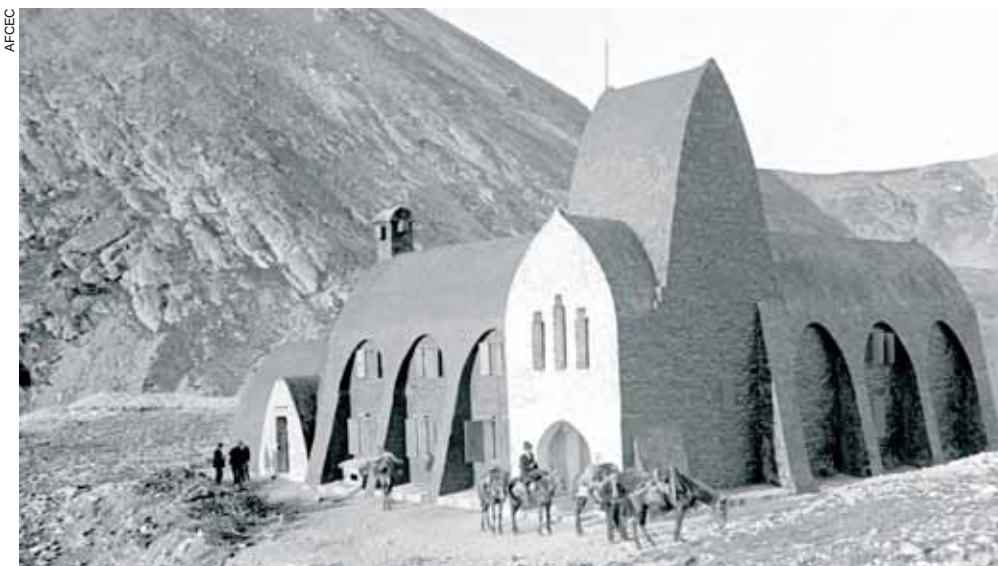
Les erupcions volcàniques poden afectar també el clima de la Terra amb el descens de les temperatures. El terrible abisme de la boca d'aquest volcà de l'illa de la Reunió convida, tanmateix, a la contemplació fascinant, el constant interrogant davant la força cega de la natura.

El contrast entre el vermell i el taronja de la lava, amb el blau del cel, fan possible que el fotògraf capti la velocitat adequada per congelar el moviment de la lava expulsada.

Foto: Jupiter Images.

Refugi d'Ulldeter.

Autor desconegut.

Halti, el sostre de Finlàndia

Travessa hivernal amb esquís

Text i fotografia: **Francesc Monsonís i Elena Rivas**

La Lapònia finlandesa s'allarga cap al nord-oest i forma un veritable braç que s'endinsa uns 100 km entre Noruega i Suècia i arriba fins a la cadena escandinava. És la zona més muntanyosa del país, amb vuit cims per sobre dels mil metres, com el Halti (1.328 m), que és el més alt. Kilpisjärvi és l'única ciutat dins d'aquest braç i està situada a tan sols 50 km de l'oceà Àrtic. Hi ha un punt fronterer on coincideixen les tres lapònies: la sueca, la noruega i la finlandesa.

Amb bon sol i una neu perfecta, sortim de camí cap a Pihtusjärvi.

Un paradís per a l'esquí nòrdic

Finlàndia té una superfície de 338.000 km² i fa frontera amb Suècia, Noruega i Rússia. Durant els seus llargs hiverns roman coberta de neu i es pot practicar l'esquí a gairebé qualsevol lloc. Cada ciutat, poble i fins i tot hotel, marca les seves pròpies traces per practicar l'esquí de fons. La gran plana lacustre del sud és la més adequada per a l'esquí nòrdic, mentre que les regions de muntanyes situades més al nord són més interessants per a l'esquí de travessa.

En aquestes regions de boscos i planes, on l'orientació és difícil, els finlandesos organitzen cada any grans travesses amb assistència i fins i tot traça. Una de les més conegudes, la *Border to Border*, travessa Finlàndia d'est a oest, des de la frontera russa fins a la sueca.

La zona més adequada per a l'aventura és Lapònia, al nord de Finlàndia, on hi ha les muntanyes més altes. Hi trobem tres massissos muntanyosos ben diferenciats, d'est a oest: el Saarislkä, el Pallas-tunturi-Ounastunturi i el «braç de Finlàndia». Ens interessem per aquesta zona perquè el fet d'albergar els cims més alts ens suggereix un paisatge més variat. A més, és una de les zones més salvatges del país. Tanmateix, disposa d'una cadena de petits refugis que ens permetran obtenir alguna comoditat i ens evitaran portar molt de pes.

La travessa que ens ocupa comença a Kilpisjärvi, a 429 m d'altitud, i continua per la zona anomenada Käsivarasi —que significa *braç* en finès—, a la municipalitat d'Enontekiö. Malgrat les altituds modestes, la seva localització geogràfica fa que tingui un clima d'alta muntanya. Si volem arribar al cim Halti s'ha de tenir autonomia total com a mínim uns set dies. El clima, els boscos, la falta de relleus destacats i l'absència de senyalització fan que l'orientació es converteixi en una de les principals dificultats.

Els refugis d'aquesta zona són petites cabanes de fusta d'entre cinc i deu places. N'hi ha de dues menes: els *varaustupa*, tancats i equipats amb estufa, llenya, material bàsic de cuina, matalassos i flassades; i els *autiotupa*, oberts i equipats només amb estufa i llenya. Tots dos solen estar junts o molt propers. Els tancats cal reservar-los i recollir la clau. Poden pertànyer a diverses organitzacions segons la zona.

L'itinerari total i circular d'aquesta travessa requereix deu dies aproximadament. Nosaltres planegem la nostra variant en set dies, usant els refugis guardats per evitar transportar massa pes.

Els reservem amb força antelació i, tot i així, encara en trobem algun de ple, per la qual cosa hem d'adaptar el recorregut a la disponibilitat dels refugis. Planegem un itinerari on caldrà repetir algun tram; l'altra part serà circular i procurarem variar els refugis d'anada i de tornada.

El material personal que durem serà d'hivern extrem i sobretot de protecció pel vent, i inclourà ulleres, màscara i manyoples. Ens podem trobar temperatures de fins a -30° C i vents forts.

Els esquís són de *back country*, similars als de fons però més amples, amb cantells metàl·lics i amb fixa-

ció per a bota gruixuda i calenta. Així mateix, portarem una pulca (trineu) per transportar l'avitual·lament de sis persones durant set dies i una mica de material comunitari. No l'hem utilitzat mai, però creiem que en aquest terreny suau serà d'utilitat.

Preparem escrupolosament el menjar i el repartim en bosses diàries, cosa que ens farà més fàcil utilitzar-lo. Aconsegüim uns menús abundants i apetitosos que consisteixen en menjars deshidratats i calòrics, a més d'embotits, formatges, pa, etcètera. Cadascú durà a la seva motxilla la ració del dia, així com un termos per no haver d'obrir la pulca fins arribar al refugi.

Planegem l'itinerari segons una guia i mapa 1:50.000. Cal anar amb compte, perquè els itineraris que assenyalen el mapa solen ser d'estiu i eviten llacs, mentre que els d'hivern són més plans i curts, i passen pels llacs gelats i eviten desnivells. Fem el nostre itinerari sobre un mapa digital i l'introduïm al GPS.

El nostre pla queda muntat en set etapes, a més del temps necessari per anar d'Espanya a Kilpisjärvi i tornar.

Cim del Termisvaara.

Durant els seus llargs hiverns es pot practicar l'esquí a gairebé qualsevol lloc. Cada ciutat i poble marca les seves pròpies traces per practicar l'esquí de fons

PLA D'ETAPES				
	distància (km)	desnivell (m)	temps sense parades (h)	temperatura (°C)
Kilpisjärvi-Saarijärvi	14	+255	3:30	-5° / -10°
Saarijärvi-Meekonjärvi	19	+355 / -450	5:10	-15°
Meekonjärvi-Halti	17	+440 / -70	4:50	-15°
Ascensió pic Halti	8,5	+430	2:00	-18°
Halti - Pihtusjärvi	6,7	-220	1:20	
Pihtusjärvi-Kuonjarjohka	20,6	+420 / -280	6:12	-15°
Kuonjarjohka-Terbmisjärvi	9,8	+50 / -305	2:30	-13° / -15°
Ascensió pic Terbmisjärvi	3,3	+465	1:50	
Terbmisjärvi-Kilpisjärvi	17	+125 / -250	3:50	-24° / -32°

1. De l'hotel Kilpisjärvi a Saarijärvi

Després de preparar motxilles i pulca comencem a caminar a les 10 h amb un temps una mica nuvolós i amb fred moderat. Al final a la pulca portem uns 55 kg d'avituallament, més una tenda i aïllant d'emergència, un bastó de recanvi, una pala, un petit carregador solar de bateries i, a més, la motxilla de qui l'arrossega. Malgrat el pes considerable, es porta amb força facilitat un pes que a l'esquena seria impensable carregar.

En el primer tram, encara dins del poble i fins que creuem el primer llac, hem de compartir camí

amb alguna moto de neu. Ens resulta curiós veure que passen dues motos de neu de la policia per comprovar que es respectin els camins de motos i els itineraris d'esquí. Al cap de dos quilòmetres ja ens separem d'aquesta ruta comuna i comencem a entrar en un paratge més solitari.

El camí va pujant cap al nord-oest, i darrere nostre podem contemplar el poble i la presència constant del pic Saana, de 1.029 m i amb una silueta característica. Travessem tres llacs. Durant un tram, l'itinerari s'endinsa a Noruega i torna a sortir. Abans del refugi hi ha una curta baixada, on fem les primeres pràctiques d'esquí amb pulca.

El refugi és una petita caseta de fusta dividida en dues parts iguals; una és la guardada i l'altra, la lliure. Solament es diferencien en l'equipament i en el fet que la primera està tancada amb clau. Gairebé tots els refugis que trobarem són similars. La capacitat és per a deu persones, tot i que molt justes. Afortunadament, només som sis. A la part lliure hi ha una finlandesa que viatja sola.

2. De Saarijärvi a Meekonjärvi

Ens aixequem d'hora. Fa un temps infernal, amb molt de vent i nevant. Tanmateix decidim sortir, equipats amb tota la nostra roba de vent. Moments de dubte al sortir del refugi: el GPS assenyalava un itinerari on hi ha algunes fites, però veiem uns pals clavats a la neu que van en una altra direcció. La finlandesa del refugi lliure surt i ens diu que l'itine-

rari d'hivern està assenyalat d'aquesta manera. Els camins principals els marquen per Setmana Santa. Emprenem junts la marxa i comprovem que tenim fet el track de l'itinerari d'estiu.

La primera etapa la fem sota una forta nevada i amb molt poca visibilitat. Travessem algun llac, però el paisatge només és blanc. Arribem a un refugi intermedi, Kuonjarjohki, on aprofitem per menjar i escalfar-nos una mica.

D'allà remuntem cap al nord-est per un suau pendent, contornejant el cim del Kahperusladnja, i després anem baixant cap al nord, cap al refugi de Meekonjärvi. El lliure i el guardat estan una mica separats. Al cap d'una estona tenim l'estufa en marxa i el refugi ambientat amb un munt de roba, mitjons i guants penjats per tot arreu perquè s'assequin.

3. De Meekonjärvi a Halti

Aquesta nit ha nevat força, però quan ens aixequem fa bon temps. La temperatura és de -12° C però no hi ha vent. Sortim d'hora. Remuntem la vall de Vuomakajoki cap al nord i travessem el llac de Vomakasjärvi. Ens creuem amb dues parelles, les úniques al llarg del dia. Continuem endavant fins a trobar el llac de Pitsusjärvi, i seguint la seva riba arribem al refugi del mateix nom. A dins només hi ha una persona, que marxa ràpidament en veure tanta gent.

Els refugis que anem trobant són pràcticament iguals. Curiosament, tot i que és Setmana Santa, quasi no hi trobem ningú. Mengem una mica i prosseguim la nostra ruta cap a Halti. El camí continua pujant, seguint el curs del riu Kovdajoki. Anant sempre cap al nord, arribem al refugi de Halti (940 m). La visibilitat no és gaire bona i no arribem a veure el cim del Halti.

Com en els altres refugis, estem sols. Aquí hi ha una petita habitació perquè s'assequi la roba amb l'escalfor de les estufes. Com cada dia, repetirem el cerimonial d'encendre l'estufa, fondre neu, fer el sopar i passar una vetllada agradable amb aquesta sensació de solitud.

4. Ascensió al Halti i Pihtusjärvi

Aquesta nit ha nevat i el dia es lleva fred, però amb sol i una neu immaculada. Sortim amb motxilla lleugera i posem les pells de foca; encara no són necessàries, però així evitem haver de manipular-les després amb el fred. El camí es dirigeix cap al nord-est fins a la frontera noruega i després, a poc a poc, va pujant per la carena cap a l'oest fins arribar al cim. L'aire i el fred augmenten considerablement. Al cim hi ha un monòlit de pedra completament cobert de gel i una caixa metàl·lica amb el llibre de signatures. Ens hi quedem poca estona, perquè el fred és intens.

La baixada és suau, amb una neu pols que ens arriba fins als genolls; els esquís ni es veuen. El paisatge és molt bonic, amb muntanyes arrodonides, però molt salvatge i solitari. Tornem al refugi, recollim la resta de material i ens n'anem a dormir al refugi de Pihtusjärvi.

Travessa planera que transcorre al peu del cim del Saana.

Una altra vegada sols; passa una moto amb pescadors, però en veure gent continuen endavant. Són de caràcter solitari.

5. De Pihtusjärvi a Kuonjarjohka

El refugi de Pihtusjärvi està situat al nord del llac del mateix nom. Travessem el llac en direcció sud, cap al seu desguàs, i entrem en una petita vall que ens condueix al llac i la vall de Vuopmegasjärvi, on es veuen les muntanyes de Noruega. Hi ha una forta baixada fins arribar al refugi de Meekonjärvi. Des d'allà continuarem cap al sud pel mateix itinerari que a l'anada, tot i que aleshores gairebé no havíem pogut

La baixada del Halti és suau, a través d'un paisatge salvatge i solitari, amb una neu pols que cobreix els esquís.

Pujant al cim de Termisvaara, un altre mil de la zona.

contemplar el paisatge a causa de la boira. El primer tram, amb un fort pendent, passa pel costat d'una muntanya amb una característica forma de bolet, el Saivaara Caivárri. Costa arrossegar la pulca. Continuem cap al sud-oest fins arribar al refugi Kuonjärjoki, situat al costat d'unes muntanyes suaus. Avui, Dijous Sant, ja comencem a trobar més gent.

6. De Kuonjarjohka a Terbmisjärvi

Avui l'itinerari és totalment nou i no està marcat. El tenim assenyalat al GPS, però tot i així preguntem a gent del refugi, ja que hi ha un pas obligat per un congost i no volem embolicar-nos. Sortim en direcció a Sarijärvi, però de seguida girem cap al sud. Anem trobant traces d'esquís. Passem el llac Gohpejävi, que deixem a la nostra dreta. Trobem un gran ramat de rens salvatges que fugen disparats quan ens senten. Des d'allà anem entrant al congost. És un tram molt agrest i podem gaudir esquiant en un bon pendent.

La travessa planera que transcorre al peu del cim del Saana.

Troblem el camí sense problemes, però un dia de boira podria ser complicat. A la sortida ja es veu el llac de Terbmisjärvi i, al costat, el refugi. Ens hi instal·lem, i passa gent amb motos i estris de pesca. Avui no cal fondre neu, ja que al llac hi ha diversos forats oberts pels pescadors i d'allí traiem l'aigua.

Com que encara és força d'hora, ens animem a pujar al cim del Termisvaara, que és un altre mil de la zona. Travessem el llac del mateix nom i anem fent ziga-zagues, guanyant altura, per un vessant força dret. Després s'aplana fins arribar al cim. Bona perspectiva des de dalt i descens gratificant. Arribem al refugi, on avui sí que hi ha més gent.

Arriba la nit, que és freda i serena, cosa que pot ser l'anunci d'una aurora boreal. Anem vigilant per la finestra fins que, de cop i volta, comença l'espectacle de llums i colors, cosa que posa la rúbrica a aquesta fantàstica travessa. I més tard, per acabar-ho d'arrodonir, surt la lluna plena.

FINLÀNDIA:

finlandia@mek.fi

REFUGIS:

http://www.luontoon.fi/page.asp?Section=9701

Refugi Meekonjärvi.

Refugi Halti.

ACCÉS A KILPISJÄRVI

Els aeroports més propers a Kilpisjärvi són els de Kittilä i Enontekiö, a Finlàndia, i el de Tromsø, a Noruega. La resta del trajecte es pot fer amb autobús, però el més pràctic és contractar un taxi que t'esperï a l'aeroport, ja que tenen preus moderats. Per problemes en els nostres vols, vam fer l'anada per Finlàndia i la tornada per Noruega. El trajecte de Tromsø a Kilpisjärvi és molt espectacular.

7. De Terbmisjärvi a Kilpisjärvi

Dia amb sol radiant, però el més fred de tots: -32° C. Sort que no fa vent. Sortim molt aviat i lleugers, es nota que tornem. Els càlculs de menjar han estat estúpids i sobra poca cosa; la pulca és pes ploma. El camí, una mica monòton, avança per l'oest, per la mateixa vall del llac Terbmisjärvi, vorejat pel pic Ailakkavaara.

Passem pel peu del Saana i per alguns trams de pistes d'esquí, fins arribar a l'hotel amb els esquís als peus.

BIBLIOGRAFIA

MOURARET, Annick / MOURARET, Serge, Pays nordiques. Norvege, Suede, Finlande, Guide La Cadole.

CARTOGRAFIA

Halti Kilpisjärvi 1:50.000 (Genimap). http://www.karttakeskus.fi/workspace.client_organisation/PublishedService?pageID=3&file=page

Els canvis climàtics i la humanitat: ¿un conflicte permanent?

Autor: **David Serrat**

Catedràtic de geodinàmica externa de la UB
President de la Secció de Ciències i Tecnologia de l'IEC

¿Que l'activitat humana ha influït, i influeix, en el clima actual? ¿Me'n lliuraré prou de posar-ho en dubte! Les evidències semblen irrefutables. ¿Que l'activitat humana és capaç de modificar les tendències i les oscil·lacions climàtiques que d'una manera «natural» (sense presència significativa de la humanitat) s'han anat produint al llarg de la història geològica? Com a geòleg, em centraré en aquest punt de vista per tal d'analitzar tant els canvis climàtics recents com l'actual, emmarcant-los en el context de la història de la Terra i les influències mútues que hi ha hagut amb l'activitat humana.

De fet, fins fa molt poc, el determinisme climàtic era consubstancial a l'activitat humana. O sigui que, fins fa molt poc, l'activitat humana s'havia d'adaptar a les condicions climàtiques que regnaven a l'indret on es trobava. I si no podia adaptar-s'hi, emigrava cap a altres indrets o, fins i tot, arribava a extingir-se.

El primer cas és el que sembla que es va donar en l'origen del nostre gènere, i la nostra espècie, a l'est d'Àfrica. Uns simis que vivien en un lloc amb selva, com els goril·les o els orangutans actuals, es van trobar amb una progressiva aridització que va arribar a transformar aquella selva en una sabana. De tenir fruits abundosos a l'abast de la mà, van haver d'adaptar-se a l'escassetat d'aliments fàcils d'aconseguir i van saber, utilitzant les mans, obtenir fruits trencant les closques protectores... i sobreviure.

En altres indrets, com al Vallès, sembla que els driopitecs, simis de fa uns 6 milions d'anys (en «Pau», estudiat per S. Moyà i altra gent del Museu Paleontològic de Sabadell), no van ser capaços d'adaptar-se i no tenim constància que la línia evolutiva continués i, per tant, pensem que simplement es van extingir. Els canvis climàtics, molt similars als dos llocs esmentats, van ser traumàtics: per a uns, van provocar l'extinció i, per als altres, l'evolució cap a formes més hàbils.

Aquells canvis climàtics van ser provocats principalment quan, per la deriva dels continents, el continent antàrtic va anar quedant centrat al pol Sud. S'hi van anar acumulant els més de 3.000 metres de gel de mitjana, que encara es mantenen, va baixar el nivell del mar arreu del planeta i es va iniciar la circulació oceànica circumpolar. Europa va passar d'un clima subtropical, amb palmeres i esculls coral·lins fins a l'alçada actual de París, Londres i Viena, al

Fa sis milions d'anys al continent antàrtic s'hi van anar acumulant els més de 3.000 metres de gel de mitjana, que encara es mantenen.

JUPITERIMAGES

clima actual. Fins fa 6 milions d'anys encara teníem esculls coral·lins a l'actual Penedès (Sant Pau d'Ordal), amb taurons al Vallès (Campins).

Aquest és el gran refredament geològic de la Terra. Pensar que l'acció humana pot canviar-ho, fonent el gel de l'Antàrtida, no deixa de ser un contrast, com el de pensar que som capaços de fer derivar un continent cap a un costat o cap a l'altre.

Però la Terra rep influències externes i internes que poden fer oscil·lar el clima geològic, provocant reaccions d'un ordre menor, però no per això menys importants per a l'activitat i la salut dels éssers vius.

Els darrers 2 milions d'anys, principalment per moviments de la inclinació del l'eix de la Terra, per les diferències de radiació rebuda del Sol, per fases d'activitat volcànica excepcionals o, potser, i també, per impactes de meteorits, s'han produït escalfaments i refredaments, cada cop més intensos i de durada més curta, que coneixem com a glaciacions i períodes interglacials.

Aquestes oscil·lacions, que han durat desenes de milers d'anys, han fet que en el màxim de fred el gel hagi ocupat, per exemple, des d'Escandinàvia fins al nord d'Alemanya, Polònia i els Països Baixos, i gairebé tot el Canadà, fins a Nova York i els grans llacs del nord dels EUA, (és quan en els Pirineus les geleteres de la vall ocupen, per exemple, la conca del riu Querol fins a Puigcerdà, la Noguera Pallaresa fins a Rialb, i la Noguera Ribagorçana fins a prop de Pont Suert) i han provocat, com a conseqüència un descens del nivell del mar d'un centenar de metres a tot el planeta; i que en el màxim de calor, amb un clima més càlid que l'actual, quedín amb prou feines unes poques geleteres fora de l'Antàrtida. Es pot dir que aquestes oscil·lacions van afectar poc al gran casquet de gel antàrtic.

JUPITERIMAGES

Erupció volcànica a l'illa de la Reunió.

L'erupció del volcà Pinatubo, a les Filipines, el juny de 1991. Les catàstrofes naturals, com ara les erupcions volcàniques, poden provocar llargues temporades de descensos de temperatura a àmplies zones de la Terra, per l'acumulació d'aerosols a l'estratosfera.

Pàgina anterior: Cràter produït per un meteorit a Arizona, EUA.

continent americà, passant per la regió del Yukon que tampoc estava glaçada.

Ara, i d'això ja fa més de 10.000 anys, estem clarament en un període interglacial (relativament suau comparat amb el que, per exemple, es va donar fa uns 400.000 anys) i dins d'aquest període, també s'estan produint oscil·lacions climàtiques, d'un ordre menor, però que ja afecten l'espècie humana moderna, l'*homo sapiens sapiens*, ja extingits els neandertals, i que han condicionat gran part del final de la prehistòria i tota la història, des de finals del paleolític superior fins a la història contemporània. I no dic fins als nostres dies, perquè sembla que durant els darrers decennis hem estat nosaltres els que hem condicionat el clima i, ara com ara, no vull afirmar ni contradir res fins que no us acabi d'explicar tot el que us vull dir.

Analitzem, doncs, des del punt de vista del geòleg, els efectes del canvi climàtic actual i intentem esbrinar quines són les especificitats d'aquest canvi comparat amb els anteriors canvis climàtics d'aquests darrers 10.000 anys no adjudicables a l'activitat humana, ja que encara que ja hi havia humans, eren tan pocs i amb tan poca capacitat tecnològica per modificar el clima, que no se'ls pot culpar de ser els responsables dels canvis ni de cap catàstrofe climàtica.

JUPITERIMAGES

A) Es fonen les geleres

Els darrers 10.000 anys les geleres dels Alps han retrocedit, més que les actuals, deu vegades. Els troncs d'arbres trobats a les morrenes actuals ens mostren que el nivell del bosc arribava uns 400 metres més amunt que l'actual. Per on va passar Anníbal, camí de Roma, amb els seus elefants avui no ho podria fer.

Als Pirineus mateixos, les geleres actuals són el resultat de la Petita Edat del Gel dels segles xvi-xviii, refredament que, d'una altra banda, va provocar una greu crisi socioeconòmica, misèria i fam a gran part d'Europa.

Des del punt de vista d'un geòleg especialitzat en l'estudi de les geleres del passat, aquest escalfament del planeta, i el consegüent retrocés de les geleres, no és gens anormal i, a més a més, en èpoques històriques, ha estat beneficiós per a una humanitat que depenia, més que ara, del clima.

B) Aridització

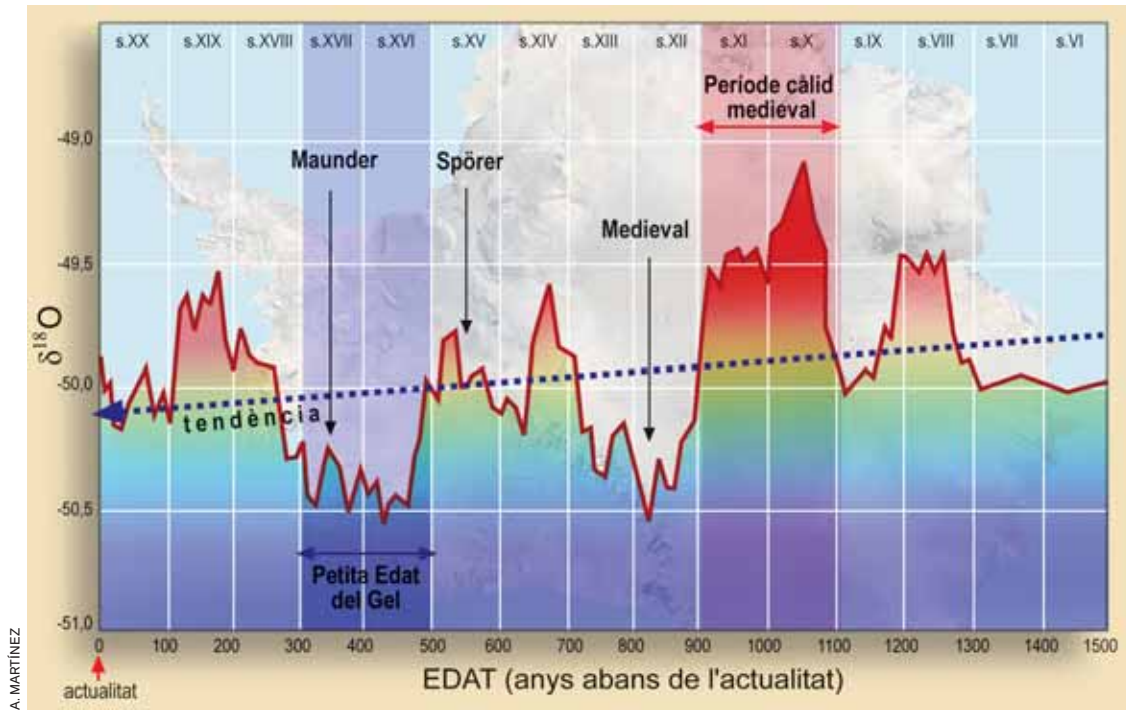
No està demostrat que l'escalfament del planeta provoqui més zones àrides que les actuals o les del segle passat. El que passa és que es traslladen.

El mateix nord d'Àfrica, definit com el graner de Roma de fa dos mil anys, es va ariditzar posteriorment i ningú no pot contradir que, amb l'escalfament del planeta, segurament hi plourà més. En tot cas, el desplaçament de les zones àrides i plujoses, no es pot dir que sigui un fenomen exclusiu dels nostres dies.

Pàgina anterior:
Glacera de Gornier a Zermatt, Alps suïsses. Els darrers 10.000 anys les geleres dels Alps han retrocedit, més que les actuals, deu vegades.

Dunes de sorra d'Erg Chebbi al desert del Sahara.

La regressió lineal ens indica que, atenent a l'evolució històrica del clima, anem (o anàvem) cap a un refredament. ¿Canviarem aquesta tendència?

C) Ascens del nivell del mar

En l'òptim climàtic més recent i durador, el nivell dels mars va arribar a pujar, aproximadament, un metre. És el màxim conegut de la transgressió marina postglacial, denominada *flandriana*, i es va donar des dels 6.000 als 3.000 anys abans del moment actual.

¿Que el canvi climàtic actual, sense arribar a algunes de les previsions catastrofistes i poc fiables, en aquest apartat, de l'informe d'Al Gore, ens pot conduir a aquelles condicions climàtiques que van fer pujar el nivell del mar un metre i que ja van afectar civilitzacions com la mesopotàmica i egípcia? És obvi que sí i que, per tant, cal estar preparat, com a fenomen previsible a llarg termini que és, com ho són les crescudes dels rius a més curt termini.

La violència de l'oceà Pacífic a Pfeiffer Beach, prop del Big Sud, a Califòrnia.

La diferència fonamental, i més greu, entre aquells períodes antics i l'actualitat és que a les zones inundables, tant pel mar com pels rius, hi viuen actualment milions de persones sedentàries i que les fronteres politicoadministratives no facilitaran les migracions necessàries per realitzar els afectats.

I així podríem anar analitzant els diferents paràmetres climàtics i arribaríem a la conclusió que geològicament el clima ha anat canviant, fins i tot recentment, i la nostra espècie s'ha anat adaptant, amb més o menys problemes. Per tant, ¿el problema d'una catàstrofe imminent potser no deriva del canvi climàtic?

El 1810 vivíem uns 1.000 milions d'éssers de la nostra espècie a tota la Terra. El 1925, després de 115 anys, ens havíem multiplicat per dos. Vam passar en poc més de 40 anys de 3 a 6 mil milions. Previsions optimistes de l'ONU realitzades el 1989, ens situen als 10 mil milions de persones el 2050, i al ritme que anem hi arribarem fins i tot abans.

Per gastar l'energia que consumeix cadascun dels 1.000 milions d'habitants, considerats el Primer Món, un egipci necessitava tenir 120 esclaus al seu

servei. I aquests 1.000 milions considerem èticament raonable (i econòmicament interessant!) que els altres 5.000 milions puguin assolir el nostre grau de confort i, per tant, de despesa energètica.

Aquesta espècie, autodenominada *homo sapiens sapiens*, que ha desenvolupat una tecnologia per poder viure al desert, a l'Antàrtida o a l'espai, en condicions climàtiques inhabitables, ¿ha de témer el canvi climàtic?

El canvi climàtic: ¿no deu ser un mite, o un dimoni, que ens hem inventat per fer com l'estruç, amagar el cap sota l'ala, i no veure els problemes reals del futur del planeta Terra? La superpoblació i la manca d'energia per mantenir el model social que la tecnologia ens ha posat a l'abast, i que ens enlluerna, són uns problemes reals que vull pensar que la ciència ens resoldrà, perquè de no resoldre'ls, la guerra per aconseguir espai i fonts d'energia ja tindrà cura de reduir el nombre d'habitants, o d'extingir-nos, faci fred o faci calor.

Les altres espècies del planeta (les poques que deixarem vives) se'n beneficiarien i, si poguessin, ¿se n'alegrarien!

Tempesta a l'oceà Atlàntic. Costes de Quebec.
En l'òptim climàtic més recent i durador, el nivell dels mars va arribar a pujar, aproximadament, un metre.

45 anys de la primera exploració a l'avenc Montserrat Ubach

(Cavallera, Solsonès)

Records d'aquells anys i d'aquella gent

Autora: **Montserrat Ubach i Tarrés**

He nascut a Manresa i visc a Barcelona, però sempre ho he dit: «Si em perdo, busqueu-me a Canalda». Canalda és especial: per la gent que hi vaig conèixer; per les amistats que hi vaig fer; per les aventures tan emocionants viscudes sota terra; pels records tan entranyables; pels moments passats amb els pares –la Carme i en Josep–, amb en Josep Subils –que va morir a la cova de la fou de Bor l'any 1965– i tants i tants altres companys de l'Operació Solsonès.

I tot va començar aquell 20 d'abril de 1962 quan, per primera vegada, la mare i jo vam explorar a la riera de Canalda la cova EDES, dedicada a l'Equip d'Exploracions Subterrànies del Centre Excursionista de la Comarca de Bages de Manresa (CECB), al qual pertanyíem.

Feia cinc mesos que havíem acabat el primer curs d'espeleologia organitzat pel CECB. La mare també s'hi havia apuntat, amb l'excusa que jo era massa petita i no el podia fer sola. De fet, encara era una nena que em resistia a deixar de creure en els Reis Mags, però que m'havia entossudit a ser espeleòloga. I així havia de ser.

De Llinars de Berga a Canalda

Aquell curs d'espeleologia havia encès, encara més, la meva passió per les coves. I no em conformava a visitar les conegudes, sinó que en volia descobrir de noves. Així, doncs, com que la mare i jo havíem estiuat a Llinars de Berga i en guardàvem bons records i una pedra molt «bonica», ens va semblar un lloc apropiat per començar l'aventura espeleològica. Aquesta va ser la gran «consideració científica» que ens va dur a escollir Llinars com a camp d'operacions.

Encara ho recordo: era una d'aquelles vegades que també venia el pare. En aquella època, o solíem anar totes dues soles o venia de tant el tant el cap de família a reforçar l'expedició, cosa que era d'agrair, no només per la companyia, sinó perquè era un més a tragar els munts d'escales i cordes que ens sobrepassaven.

Acabàvem, doncs, d'explorar la surgència de la Taverna de Llinars, i havíem pujat fins a la torre de Tarrés amb la intenció de localitzar la cova dels Corbs. Com sempre, preguntàvem a la gent del país si coneixien forats i un pastor, el Francisco Xandri (el Sisquet), fill de les Costes, prop de coll de Jou, ens va dir:

– En conec un on fa uns dotze anys m'hi vaig mig ficar, i vatua, aquest sí que us agradaria, però és massa lluny; és a Canalda.

F. ALABART

La casa Nova de Canalda l'any 1963.

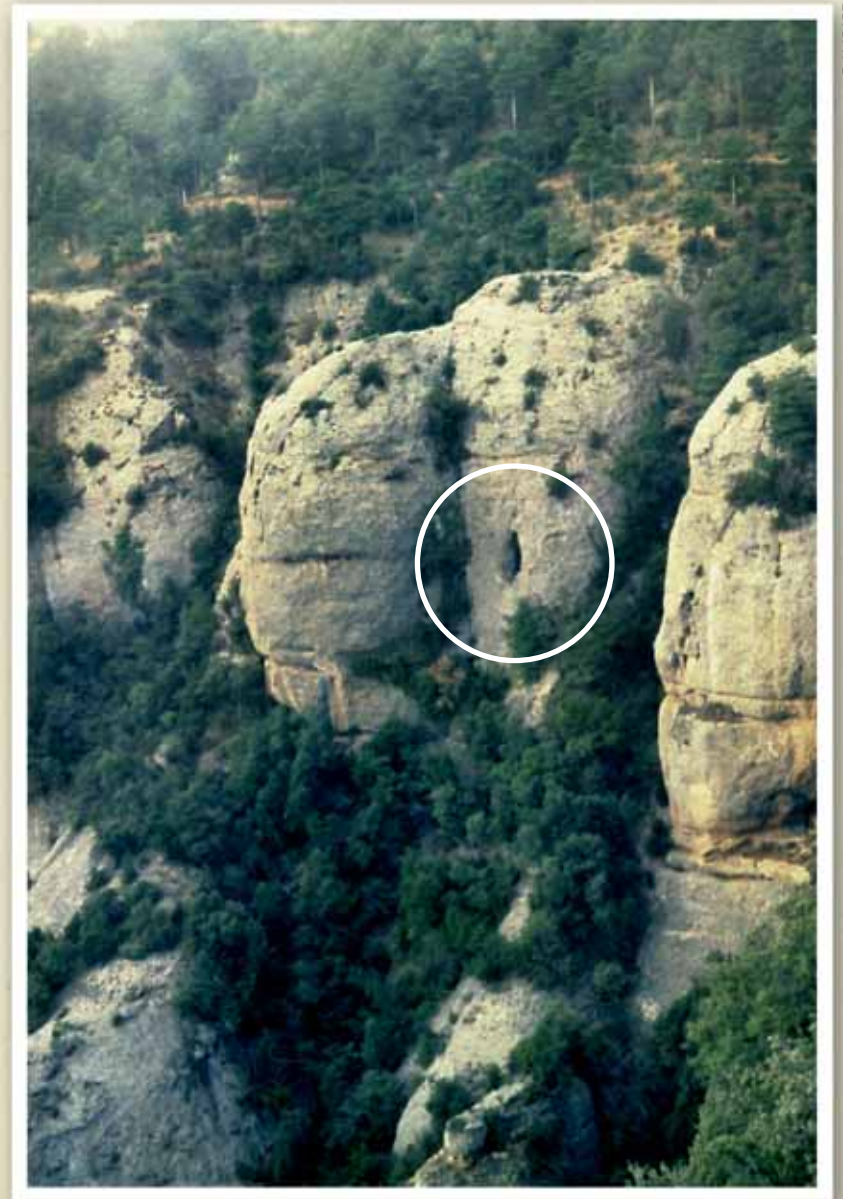
Boca superior de l'avenc Montserrat Ubach.

- ¿I on és això? –li vaig preguntar emocionada, mentre el cor em batejava a cent per hora.
- Oi, és allà, a l'altra banda –va dir tot assenyalat les muntanyes. Passat Sant Llorenç i coll de Jou, lluny, lluny. No el trobareu pas, vatua, que el forat sembla un cau de guilla.
- I tant que el trobarem, si vostè ens ho explica bé –vaig replicar-li.
- Divertit, l'home davant tant entusiasme, va acabar dient:
- Dones, si insistiu tant, faré més i tot: us diré qui us hi pot acompanyar.

I així vam conèixer el Joanet de la casa Nova de Canalda, un antic company del Sisco de la Torre, amb el qual havia guardat el ramat durant molts anys. De fet, quan vam anar a la casa ja veníem d'explorar la cova EDES. No sé si era la il·lusió per la «gran descoberta» que presentíem o senzillament va ser qüestió de sort, però mai hem localitzat un cau de guilla de manera tan directa ni tan a pinyó fix com aquesta vegada.

¡I quina cova! Per primer cop descobríem un forat amb mamellons, d'aquells «que baixen i pugen» (els de Llinars, no en tenien). L'article que vaig publicar d'aquesta cova al butlletí del Centre Excursionista descriu una cavitat meravellosa... i immensa; si més no, aquesta és la impressió que m'ha fet ara quan l'he tornat a rellegir. Al final, però, acaba dient que ¡no fa més de 30 metres! Ah, i també que per a l'exploració «es va utilitzar una corda de 40 metres i es van emprar dues hores de temps».

Però petita o gran, l'EDES sempre serà aquella primera cova gràcies a la qual van seguir un munt d'altres importants descobertes, no només espeleològiques, sinó també de gent. Les amistats que vam fer al Solsonès, tot preguntant si sabien on hi havia forats i anant de poble en poble, de casa en casa i de pastor en pastor, no tenen preu.

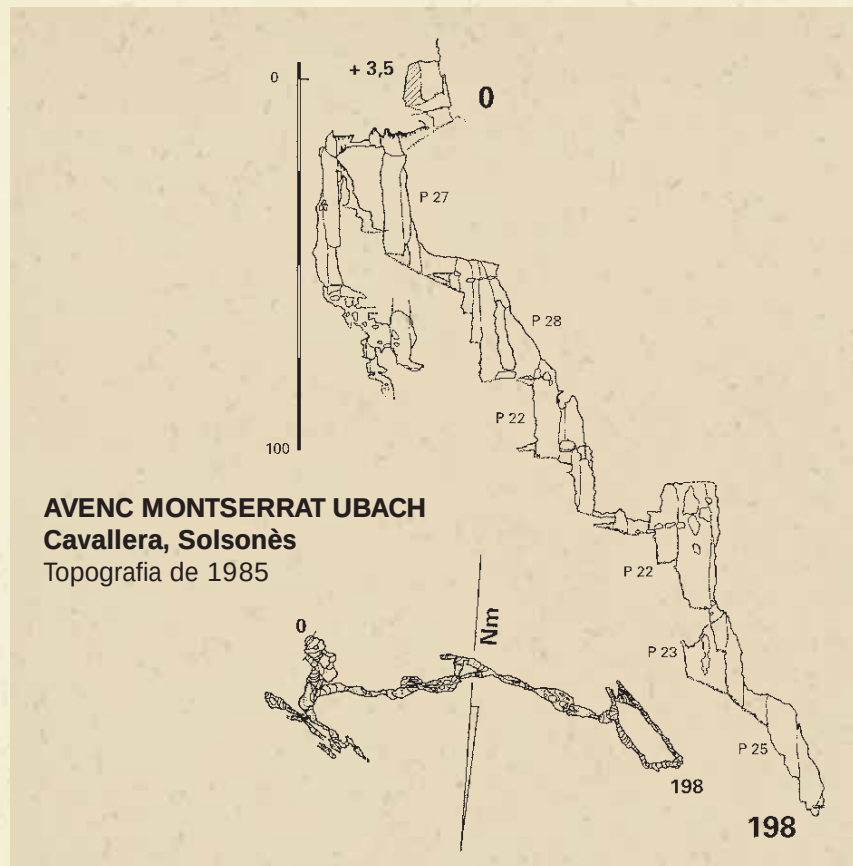

F. ALABART

J. LLORET

L'autora, 45 anys després de la descoberta.

La festa del Cap del Pla

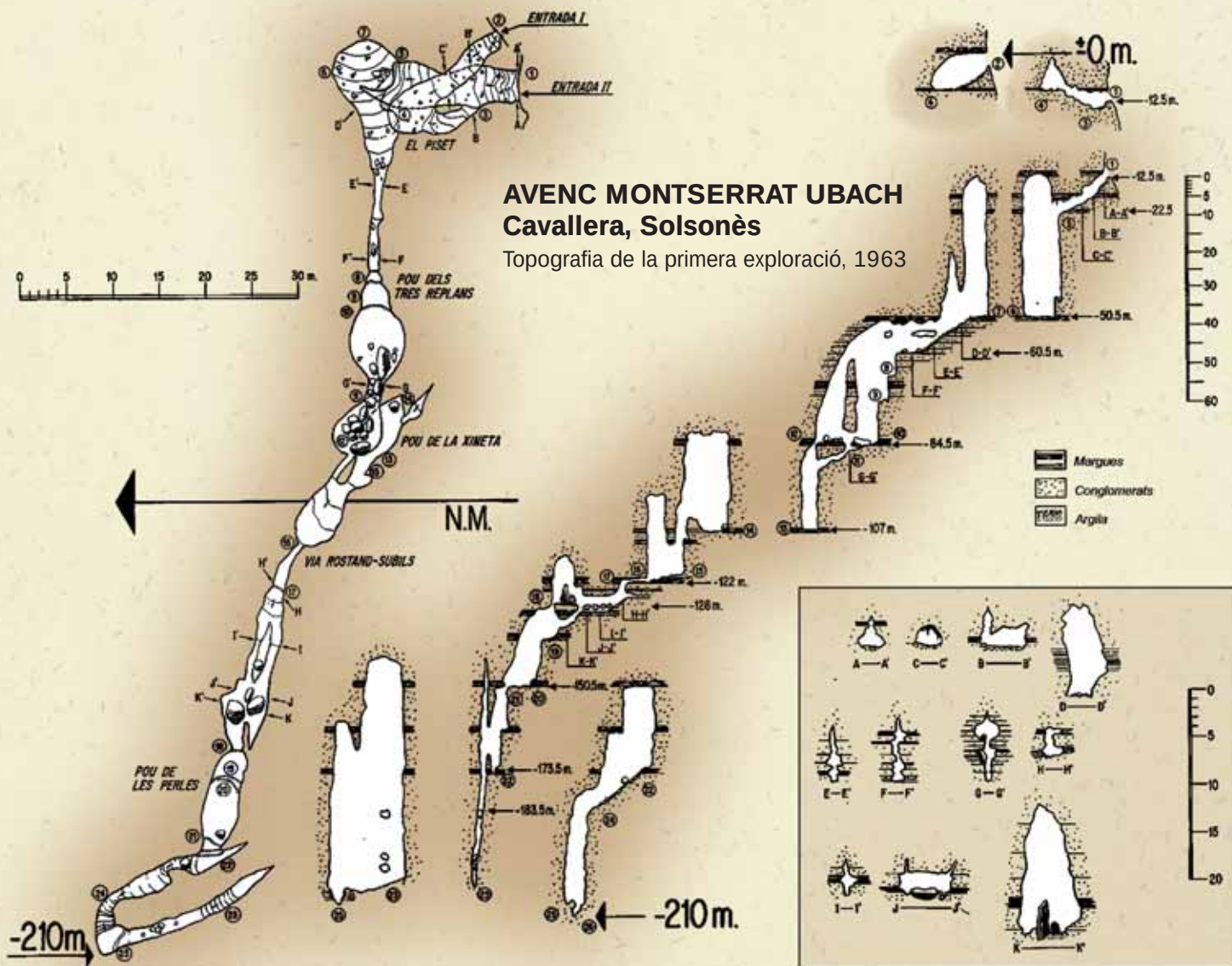
A la casa Nova de Canalda hi vivia la Ramona Casals, que era vídua, i el matrimoni format pel Joan Solé i Call (en Joanet) i la Rosita Irla i Guix, amb el seu fill Ramon (de quatre anys). El Joanet era fill de Puig-arnau de Canalda; la Rosita dels Torrents del Cap del Pla, si bé als 12 anys havia anat a viure a can Costa de Canalda. Quan es van casar, el 1956, es van traslladar a la casa Nova.

En Joanet ens va acompanyar a moltes cavitats, com ara les coves dels Moros, la balma de Can Reig, els avencs dels Carboners, l'avenc de la Canaleta, la cova de les Encantades d'Odèn, l'avenc del Bages de coll de Jou... S'havia convertit en un membre indispensable de l'equip de superfície. L'amistat amb tota la família va anar creixent amb el temps i alguns estius vaig passar-hi les vacances. Recordo aquelles anades i vingudes cada dia a la font, a buscar aigua; aquelles passejades amb el ramat conduït pel Joanet i el Kis, el gos pastor de la Ramona: aquelles rebequeries del Ramon perquè la Blanca no sempre li feia tot el cas que ell volia (jo era la Blanca, i la mare, la Vermella, perquè quan ens va conèixer portàvem els jerseis d'aquests colors.)

F. ALABART

*Cavallera, 1963.
L'equip d'espeleòlegs
es prepara per
explorar l'avenc
Montserrat Ubach.*

Però recordo de manera especial l'estiu de 1963, per la gran festa que hi va haver al Cap del Pla per celebrar la tornada de la mili del Casimiro, el germà de la Rosita. A la casa Nova hi va quedar la Ramona i el Kis, i els altres ens en vam anar de gresca. El Cap del Pla era una romeria de gent que arribava de les masies veïnes, molta de la qual ja coneixia per haver-hi anat amb la mare a preguntar si coneixien forats.

¡I com m'ho vaig passar de bé! Les dones, a la cuina fent un arròs amb conill dels més bons que he menjat. Els homes, a la sala fent petar la xerrada al voltant de la taula i fent córrer i buidant els porrons de vi. Els marrecs —entre ells el Ramon— saltant i xisclant per entre les cames dels grans com un ramat de cabres boges. I les noiets com jo, mirant per la finestra amb posat de melangia tot escoltant els afa-lacs d'algun hereu de 16 anys, al qual acabariem per concedir-li un ball al compàs de l'home orquestra. Perquè, un cop acabat l'àpat, no hi va faltar ni el ball, ni els cants, ni els brindis, ni les paraules del noi acabat de llicenciar, ni les dels homes de seny de la casa donant-li la benvinguda i recordant-li —mig en broma mig seriosament— que els mesos passats a Tarn i a la Seu s'havien acabat i que demà li tocava treballar.

Al capvespre, amb els estómacs plens, contents i riallers, tothom va anar desfilant cap a casa seva. El Joanet, la Rosita, el Ramon i jo, a la casa Nova de Canalda. Aquella nit vaig adormir-me pensant més en la festa que en les coves.

El Lluís de l'Om i la família de Solsona

Als inicis de la dècada de 1960 poca gent tenia cotxe i fer el viatge a Canalda era tota una odissea. Els primers anys, acostumades a anar a Llinars, agafàvem el tren a Manresa fins a Olvan, i d'allà, a peu i en auto-

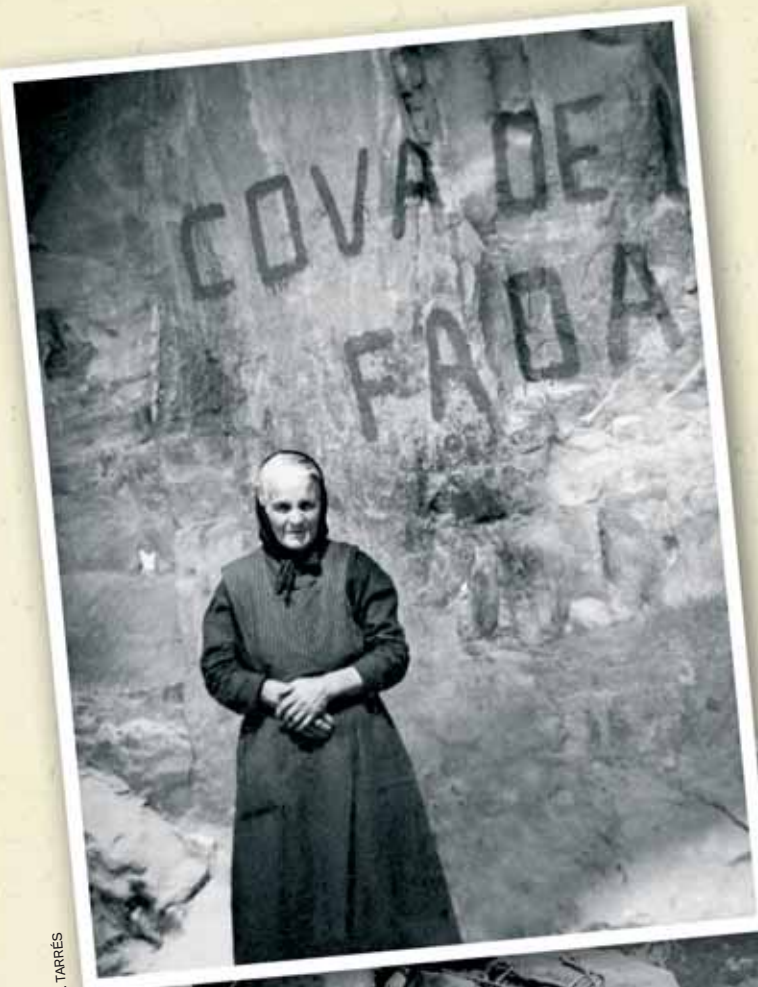

*L'Hostal Nou de
Canalda el 1963, fa
anys en runes.*

estop, cap a Berga, Sant Llorenç, coll de Jou i Canalda. Normalment fèiem bivac pel camí. Algunes vegades —tot un luxe— coincidíem amb l'autocar que feia la línia Berga-Sant Llorenç, i l'agafàvem.

Però al cap d'un temps vam provar-ho per Solsona, i ens va semblar millor, principalment perquè vam tenir la gran sort de conèixer uns amics fantàstics que, a més, ens van proporcionar un sistema de transport immillorable. El Lluís de l'Om i la seva família tenien una botiga de queviures a Solsona. També feien menjar per uns quants clients habituals de confiança i llogaven algunes habitacions per dormir. Però el més important és que, dos cops per setmana, el Lluís omplia el camió de productes de la botiga i d'encàrrecs, i els distribuïa per les masies pròximes a la carretera que va de Solsona a Cambrils, passant per coll de Jou.

Nosaltres dues acostumàvem a arribar a Solsona al vespre, ens quedàvem a dormir a casa de la família del Lluís (mai no ens havien volgut cobrar res), i

C. TARRÉS

M. UBACH

Carme Tarrés, mare de Montserrat Ubach, amb el camió del Lluís de l'Om i les seves clientes.

Foto superior: La Rita, a la cova de la Fada, la casa troglodítica de Canalda on va viure tants anys.

nari, de missatger i fins i tot de taxi en cas d'urgència. Era l'home dels encàrrecs i de les permutes. Estàvem convençudes que allò no era cap negoci.

- ¿Què porteu, dona, en aquest sac? ¿Cols? ¿I què us fa falta? —preguntava el Lluís.
- Oi, potser un xic de fruita —contestava la clienta— tot examinant la mercaderia amuntegada dins la caixa del camió.
- ¿Que em podreu portar aquestes medecines que us dono aquí apuntades? —deia un altre, mentre que un tercer afegia:
- ¿I que hi cabria, jo, Lluís, i em deixeu al peu del Planellot?

Entre parada i parada aprofitàvem per parlar amb la gent i, de tant en tant, el Lluís hi posava cullerada: — ¿Ja us ho han dit, aquestes dones, que busquen forats? Són bones dones, ¡eh! que jo les conec prou.

I també aviat tothom ens va conèixer. A vegades, quan arribàvem per primera vegada a una masia ja ens tenien la informació preparada. I és que un s'ho deia a l'altre i «les dones que busquen forats» ja formaven part de la família. Almenys així va ser el tracte que vam rebre de la gent. Des del Lluís de l'Om de Solsona als pastors de dalt del port del Compte; des de can Rial de la serra de Busa fins a les masies de Cambrils, tothom ens va ajudar i ens va rebre amb els braços oberts. I això, no s'oblida.

La Rita i la mare

La Rita Montada i Llena era filla de l'Arrat del Planellot (Odèn). Durant molts anys («tants que no me'n recordo!», ens havia dit) va viure sola, amb la companyia de les gralles, a la casa troglodítica situada al peu de la roca de Canalda, un lloc idíl·lic, del qual sempre hem estat enamorats.

Vam conèixer la Rita una vegada que va baixar a la casa Nova de Canalda. Tenia aleshores 69 anys. «Aquesta dona sap moltes herbes», ens va dir la Ramona. «I és molt bona dona. Corre per tot, i per tothom. Ha tingut cura de la mainada de totes les cases.»

Al cap de poc vam pujar a saludar-la al peu de la Roca i a preguntar-li si coneixia coves. Ens va acompanyar a algunes balmes, i a la que vivia ella vam nomenar-la cova de la Fada en honor seu. I l'amistat va començar. Les visites de la mare a la Rita van ser cada cop més freqüents. Es passaven el dia xerrant, rient, parlant i jugant a cartes. «Jo no hi havia jugat mai», explica la mare. «Però a la Rita li encantava la brisca, i ens en fèiem uns tips...» Quan havien acabat, la Rita li treia una cistella amb pa i llonganissa, i menjaven. Després, la mare llegia una estona, i s'adormia.

- ¿Que t'has mort?— li deia la Rita sacsejant-la.
- Quin susto que m'he donat, Rita. ¿Que no veieu que dormo?
- ¡Cony de dona, semblaves ben morta!

I tot això tenia com a escenari el paller i l'era; perquè va haver de passar un temps abans que la Rita convidés la mare a entrar a casa. Un dia li va deixar-hi anar...

- Si vols venir...
- ¡Oh!, si em deixeu venir, sí que hi vindré -li va

contestar la mare, que es moria de ganes per veure com era la casa per dins.

- ¿Però que us he dit que no hi podeu venir? —li preguntà la Rita.
- No, que no m'ho heu dit, però tampoc m'heu dit que hi entri —va respondre la mare.
- ¡Cony de dona, per veure aquesta casota!

I per fi va entrar a ca la Rita, i la casota, mig excavada a la roca, li va semblar una de les més boniques que havia vist mai.

Mentre la Rita va viure al peu de la Roca, la meua mare hi feia escapades tant com podia. Algunes vegades amb el meu pare i altres amb mi. Però totes dues soles és com millor s'ho passaven.

Sentir les converses entre la Rita i la mare era d'allò més divertit. Les dues enraonaven exactament igual: amb la mateixa cantarella, el mateix accent i les mateixes paraules. De fet, era la mare la que parlava com la Rita, amb aquest català característic de la gent gran de muntanya d'aquesta part de Solsona. Encara ara, quan la mare em parla, sembla que sento la Rita. I és que l'amistat que va néixer entre totes dues va ser molt forta i per sempre. Durant molt anys van conviure dies i setmanes juntes, voltant per aquells indrets i fent-se companyia vora del foc, tot explicant-se històries viscudes per l'una i per l'altra que, en venir de mons tan diferents, resultaven fascinants per a totes dues.

La Rita només havia pogut anar un dia a escola —havia de guardar el ramat—, però és una de les persones més intel·ligents que hem conegut. La seva lògica i filosofia de la vida eren aclaparadores. Tots vam aprendre d'aquesta doneta, petita, menuda, xerraire i alegre que, malgrat l'edat, quan caminava per la muntanya no la podíem atrapar. La mare va descobrir amb la Rita un munt de fets, costums, històries i anècdotes de Canalda i la seva gent. La Rita va descobrir amb la mare, si més no, alguns avenços tecnològics de la vida moderna que encara no havien arribat al peu de la roca, com ara la gravadora:

- No li vaig dir res —explica la mare—. Vaig amagar l'aparell a la postada i vaig posar-lo a gravar mentre sopàvem. Quan ja érem al llit (dormíem les dues juntes al mateix llit, capiculades per cabre-hi millor) el vaig engegar. La Rita no ho entenia. Deia, la mar de divertida: «¿Però qui és aquesta dona que parla com jo? ¡Oh!, ¡si m'escarneix...! ¡Oh!, ¿que no ho sents, que també diu paraulotes? ¡Oh!, ¡i sap la mateixa cançó que jo! ¡Oh! sí...»

I recorda la mare la feina que va tenir per explicar-li que era la seva veu que estava enregistrada, no perquè la Rita li costés assimilar-ho, sinó perquè cap de les dues no podia ni arribar a parlar, de tantes rialles. «Per poc se'ns ensorra el llit de tant riure i de tants sotrac», diu la meua mare, que mai no oblida aquella nit, i tampoc cap ni un dels moments passats amb la seva gran amiga.

Durant un període de temps, fins i tot la família Ubach vam ser els llogaters de la casa del peu de la Roca. A la Rita li semblava que si l'amo cobrava uns diners, no la'n trauria, i li va demanar a la mare que li

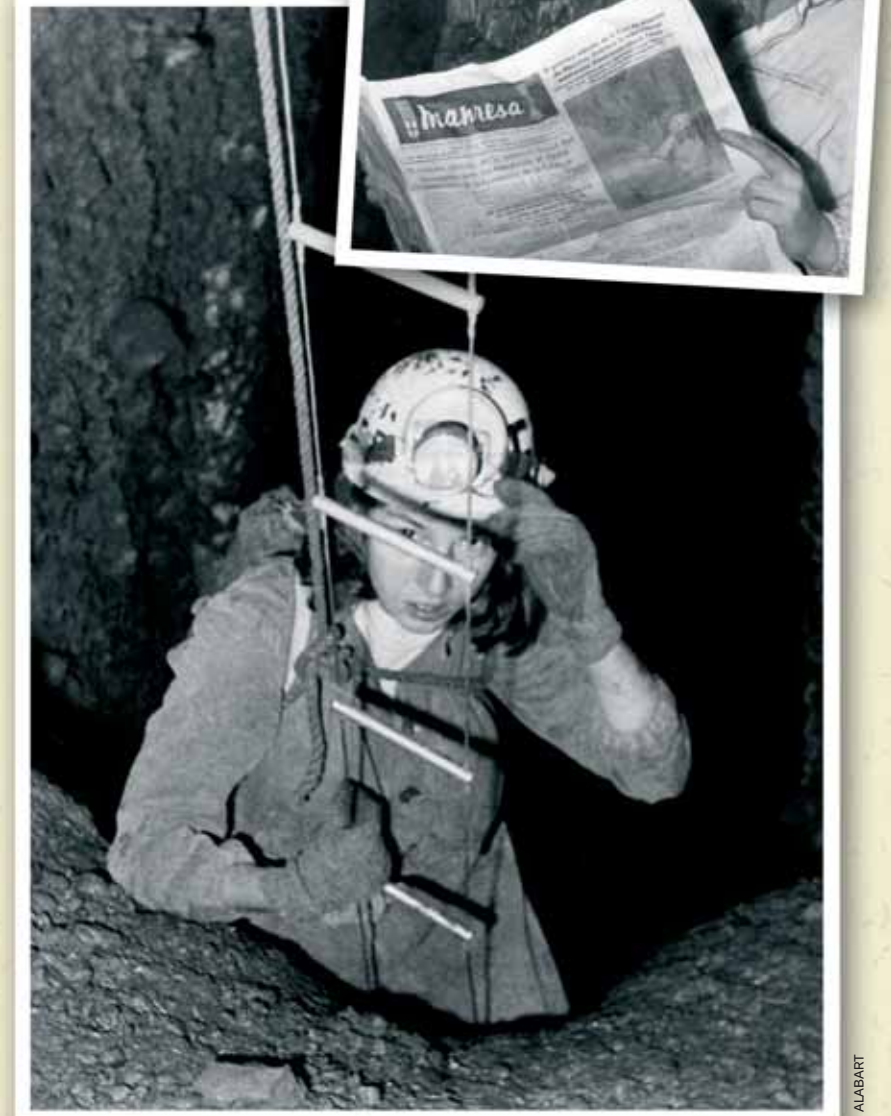
proposés llogar-la al nostre nom. Encara volten els rebuts per casa. De totes maneres, amb papers o sense, pagant o de franc, l'amo sempre va deixar molt clar que mai no la faria fora de la casa. I així va ser.

Quan per la seva edat (ja tenia més de 80 anys) els nebots la van arribar a convèncer que visqués amb ells a Solsona, la mare anava a buscar-la i se l'emportava a passar uns dies al peu de la Roca. La Rita ja ho esperava; la meua mare, feliç, i la família, tranquil·la.

En aquesta època, quan la Rita ja no hi vivia, la meua mare havia pujat diverses vegades a netejar la casa. Però cada cop que ho feia tenia un disgust: els ramats es passejaven per l'era i la gent rebentava la porta, entrava dins de la casa, i s'emportava i destrossa-

Montserrat Ubach llegeix a la premsa de l'època la notícia de la primera exploració de l'avenc que duu el seu nom.

Primer descens a l'avenc l'any 1963.

F. ALABART

va coses. Actualment la façana segueix dreta (esperem que no s'ensorri, com ha passat amb la de la casa Nova de Canalda), i ca la Rita segueix conservant l'encant de sempre i l'esperit d'aquella fada que la va habitar.

La Rita va morir el 1994, als 98 anys, mimada i envoltada de la família. El dia abans, la mare li havia fet la darrera visita. Cap al final, quan ja semblava que no coneixia ningú, encara obria els ulls i feia una mitja rialla quan la mare li parlava de Canalda i, a cau d'orella, li deia:

– Alça, Rita, poseu-vos bona, que ben aviat tornarem al peu de la Roca, amb les gralles, i jugarem a la brisca i farem petar la xerrada.

L'avenc Montserrat Ubach

Era l'any 1963, l'època que encara la mare i jo agafàvem l'autocar de línia que feia el trajecte Berga-Sant Llorenç de Morunys. Anava ple, i com altres vegades, viatjàvem al sostre, nosaltres i les motxilles; aquest cop còmodament repenjades en una caixa de morts. Sempre que arribàvem al túnel de Llinars, el cotxe es parava, pujava el cobrador, i ens deia que ens estiréssim a terra, no fos cas que ens esberléssim el cap contra la volta del túnel, que estaven construint.

Dalt l'autocar, compartíem l'aventura amb la resta de gent; tots del país, menys nosaltres. Era molt divertit i, lògicament, es creava un bon ambient, que aprofitàvem per parlar de coves i pre-

guntar si en coneixien.

No recordo el nom de l'home que ens va parlar d'un forat a Cavallera, però sí que ens va dir que li havia servit de refugi durant el temps de la guerra i que no l'havien descobert mai. Segons ens va explicar, la boca era tan amagada i de difícil accés, que gairebé ningú no la coneixia. Ens va assegurar que, soles, no la trobaríem pas.

Però aquella Setmana Santa vam decidir intentar-ho. Venia el meu pare, i els tres formàvem un equip d'allò més entusiasta. Ens esperava molta feina i estàvem disposats a fer-la tota. Al Cavall vam explorar per primera vegada la surgència de l'Isard (la Cabrota) i una altra cova vora el riu, que la presa ha destrossat. Després vam anar a Odèn i vaig baixar un tram del pou de 54 m de la Grallera, una de les verticals més grans del Solsonès. I, al final, vam anar a Cavallera. La gent de la masia més propera no coneixia el forat que buscàvem, ni n'havia sentit a parlar mai. Així doncs, amb les úniques indicacions que teníem, vam començar a despenjar-nos per les canals que donen al barranc, amb tota la intenció de no fer cap relliscada.

I de nou, la intervenció de la gent del país va ser decisiva. Quan ja portàvem hores amunt i avall, farts de punxes i d'esgarripades, i quan gairebé donàvem la recerca per inútil, vam sentir de lluny el belar d'unes ovelles; després, més proper, un gos que bordava i, finalment, vam veure el pastor que s'acostava. Passava just pel camí que hi ha a l'altra banda del barranc, i a un xic més d'alçada.

– ¡Ei, home!, ¿que ens veieu? –vam cridar-li.
– ¡Ai, fot! ¿On sou? –ens va respondre.
– ¡Aquí, davant vostre, a l'altra banda; on es mouen les alzones! ¿No veieu pas un forat? I sí que el va arribar a veure.
– Més a la dreta. Pugeu més amunt. Ara més avall. ¡Fot, no hi podreu pas arribar, que és molt dret, això! ¡Us fareu mal! –segua cridant l'home.

I tot intentant arribar a aquesta boca, vam trobar-ne una altra, uns metres més avall. També s'obria al mig del precipici, però era de més fàcil accés. Aquesta entrada donava pas a una rampa inclinada que baixava i es perdia en la foscor; a l'esquerra hi havia una petita galeria ascendent que comunicava amb la cova superior on s'havia amagat el nostre amic durant la guerra i des d'on es podia sortir al barranc per la boca que veia el pastor des de l'altra banda.

El que va seguir després, ho llegeixo al meu diari. Diu: «Despleguem una corda i la lliguem a la soca d'un dels arbres de la boca inferior que dona a la rampa. A la punta hi amarrem l'escala. A continuació, i com sempre, els meus pares m'asseguren amb la corda des de dalt, i jo començo la davallada.»

«De sobte, desemboco en un pou d'allò més vertical. És tan gran i el carbur em fa tan poca llum, que no veig ni el fons ni l'altra banda. ¡És immens! Al sostre hi ha estalagmites i a les parets formacions de tons vermells, amb aigua que regalima. ¡M'estic quedant xopa! Segueixo baixant. ¡Ara ja veig el fons! Quin pou més preciós. Estic tan emocionada...».

O. ESCOLA

Dr. Francesc Español, Montserrat Ubach i Joan Pintó recol·lectant fauna cavernícola durant l'Operació Solsonès.

Però aquella emocionant davallada va acabar a uns cinc metres abans de tocar terra. El pou fa uns 30 m i l'escala no hi arribava.

I des d'aquell dia, els pares i jo, quan ens referíem a aquest forat l'anomenàvem l'avenc de la Boca del Boix, per l'arbust que hi ha just a l'entrada, o l'avenc de Cavallera, perquè Cavallera és el nom geogràfic que tothom coneix. Poc després, quan amb els espeleòlegs de diverses entitats de Barcelona vam organitzar la gran expedició que ens va permetre arribar a uns 200 metres de fondària, en Josep Subils i els altres companys van decidir batejar-lo amb el meu nom. I em vaig tornar a emocionar, i em va fer molta il·lusió i –perquè no dir-ho–, encara me'n fa ara.

Durant quinze anys va ser l'avenc més profund de Catalunya, i durant vint anys, el rècord del món de les cavitats que s'han format en conglomerat, aquesta roca tan característica de Cavallera, Canalda, Vilamala i altres llocs del Solsonès.

De l'exploració d'aquest avenc, se'n van fer força ressò als mitjans de comunicació, i fins i tot va sortir a la televisió. La gent del país estava contenta i molts, entre curiosos i satisfets, ens preguntaven:

«¿I com és? ¿I què hi heu trobat allà baix?». I els hi responíem que era molt maco. Que tenia molts pous i moltes sales, i unes tosques molt boniques, aigua que goteja, i algun ratpenat.

I sempre hi havia algú que no s'ho creia. Encara recordo un pastor de Cambrils que ens mirava de reüll i anava remugant: «Sí, home, ¿i què més? Algun tresor hi heu trobat, allà a baix. Si no, ¿per quins set sous us hi ficàreu? ¡A mi no m'enredeu pas!».

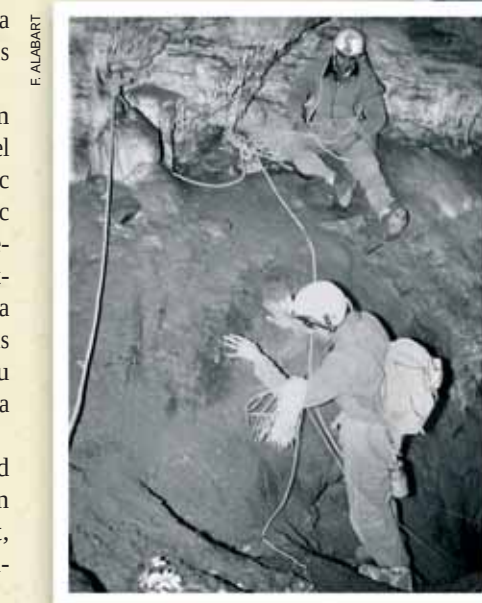
En certa manera, a part dels espeleòlegs, tothom havia participat en l'exploració de l'avenc Montserrat Ubach; qui ens el va dir, qui ens va ajudar a trobar la boca i tots aquells que d'una manera o altra ens havien indicat forats, ens havien brindat la seva amistat i ens havien obert les portes de casa seva.

Les exploracions de coves i avencs del Solsonès es van perllongar durant molts anys. De fet, no s'han acabat. Sempre hi ha excuses per tornar-hi; que si s'han de topografiar les esquerdes de Busa, que si cal fer una visita a Canalda, que si cal gravar un documental, que si s'ha de tornar a baixar a aquell pou

Josep Subils pinta el nom de «avenc Montserrat Ubach» a la boca d'entrada.

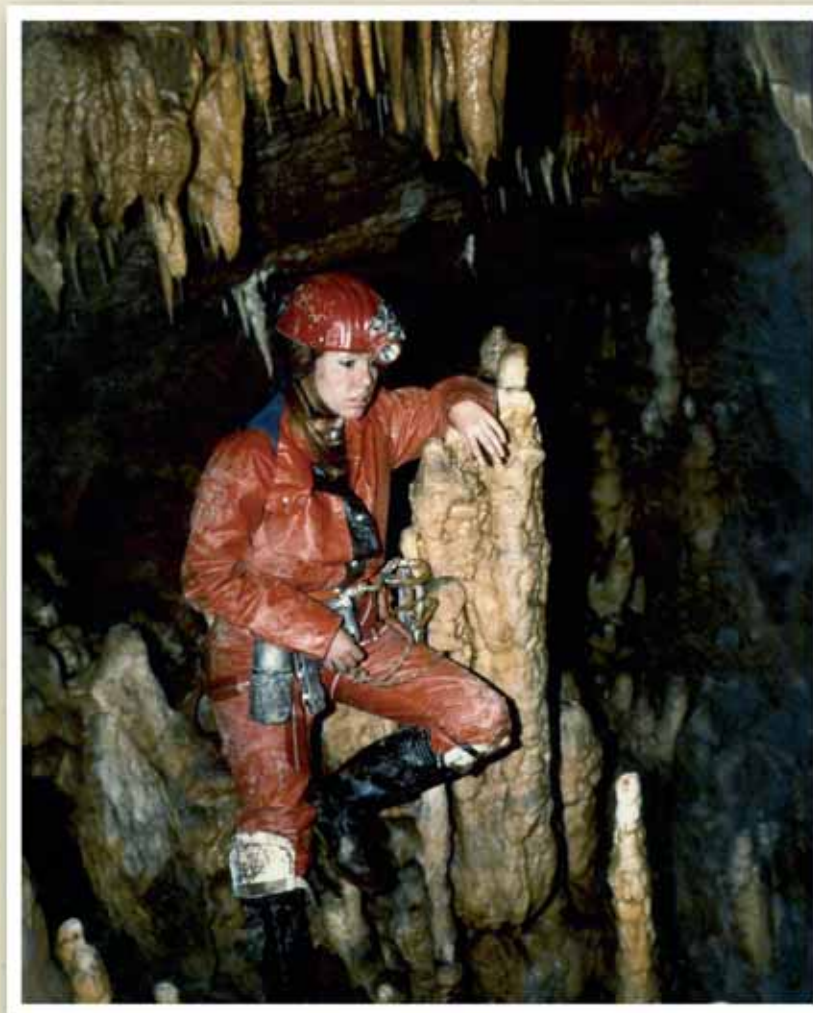
El pou de la Xineta. Avenc Montserrat Ubach (1963).

Primer pou avenc Montserrat Ubach 1963.

J. LLORET

De Gràcia al Tibidabo

Un viatge en el temps: resseguint camins històrics de fa 100 anys

Autor: Joan M. Vives i Teixidó

Una excursió urbana per anar de Gràcia al Tibidabo

És una excursió gairebé urbana, però que ens donarà una idea de com ha canviat el nostre entorn més proper, perquè anar de Gràcia al Tibidabo no és una caminada gaire exigent:

Ab poch esforços pot visitar-se la muntanya que'ns ofereix paratjes tan encisadors, puix cap dels camins que del pla de Barcelona conduïen a la carena arriba a una hora d'extensió. D'aquests, lo més important es lo que puja de Gràcia pels Josepets y passa per Collserola pera acabar dues horas després a Sant Cugat, últimament substituït per una pintoresca carretera... (1).

Amb aquests antecedents es pot aprofitar un matí per anar des del cor de Gràcia fins al cim del Tibidabo tot resseguint camins amb història, però que avui en dia estan completament oblidats. Resseguir-los és retornar 100 anys enrere, quan els camins encara eren en ús, tot i com també diu l'An-

toni Massó, la carretera (que és la que hi ha actualment) ja hi era present.

Marc-Aureli Vila opina que un dels camins que Francisco de Zamora (1785) cita per anar de Barcelona a Sant Cugat, era el camí antecendent del passeig de Gràcia, del carrer Gran i de l'avinguda de la República Argentina. També indica que en un mapa de 1879 es veu com el passeig de Gràcia arriba a la vila de Gràcia i d'aquí en surt un camí que ascendia per la serra de Collserola fent un gran revolt en el vessant de la muntanya.

Artur Osona descriu el camí de Gràcia a Sant Cugat del Vallès en l'itinerari núm. 9 de la seva guia (2). El descriu com un itinerari que «passant arrant de las parets de la finca en direcció N, NO, N. NO y altra volta al N, per fatigosa costa, entre terreno erm al principi y luego per bosch baix y bosch de pins, en cosa de 42 minuts a comptar de Can Gomis, ó sia als 65 minuts de Gràcia, se puja a la casa de Can Borni; alt. aprox. 400 metres; hont l'excursionista trobarà tot lo necessari pera confortarse, puig los masovers que habitan la esmentada casa serveixen bé de menjar i béurer a preus módichs.»

Així doncs, ens situem a la plaça Rius i Taulet. El nom inicial d'aquesta plaça va ser d'Orient i més tard, va ser la plaça de la Constitució. Ara, 2008, caldrà veure quin és el nom que finalment es dona a aquesta plaça (es va fer una consulta popular a principis d'any). Els dos elements més interessants de la plaça són la casa de la Vila, de l'any 1850 i reformada pel Francesc Berenguer Mestres, entre 1905 i 1906 i el Campanar, una torre de 33 m d'altura que va ser construïda el 1864 segons un projecte de Rovira i Trias (l'arquitecte que va guanyar el concurs sobre l'eixample de Barcelona). Va ser el símbol de la resistència durant la Revolta de les Quintes, el 1870. Pel carrer de Sant Domènec anirem a parar a Gran de Gràcia:

... lo carrer Major de Gràcia, que en sa primera part te casas ja al estil de Barcelona y luxosos establiments, y en la segona, fins a la estació de la tranvia, avans d'arribar als Josepets, conserva encara lo aspecte de bastants anys enrere presentava aquesta vila, la més gran d'Espanya després de Madrid. Finalment, la tercera secció, que comença en la esmentada carretera dels Josepets, vá a parar a la de ca'n Gomis. En aquesta tercera secció del llarg carrer que arrenca, com qui diu, de la plassa de Sant'Ana de Barcelona, s'hi construïen un gran nombre de casetes a la anglesa... (3)

Al carrer Gran, tret de can Trilla, no sé si hi ha encara cap edifici de l'època del cronista; les cases que tenen data són força posteriors. Al capdamunt del carrer Gran, desemboquem a la plaça Lesseps; a l'esquerra tenim les cases Ramos (1906) i al davant veiem els Josepets. Aquest edifici, del segle XVII va donar origen al nom del nucli de població que es va formar al voltant del convent i que, posteriorment, va

esdevenir municipi independent fins a l'annexió, forçada, juntament amb altres municipis del pla, a la ciutat de Barcelona a l'any 1898. Costa imaginar que enmig d'aquest desgavell de trànsit en l'època del cronista hi havia la casa i els camps de ca l'Alegre de Baix, situada, més o menys a la dreta de la sortida del carrer Gran. Passarem pel davant dels Josepets i prendrem el carrer de la República Argentina. Una mica més enllà de l'església, a la dreta, tenim la casa Sert, que era residència d'estiu de la família, però que al 1911 van cedir a una institució benèfica. En aquesta casa hi ha unes grans palmeres que la remodelació de la plaça Lesseps i del seu entorn afectaven amb l'obertura d'un carrer. Després d'uns quants mesos de protesta, l'ajuntament va modificar el pla inicial i les palmeres encara ocupen el seu lloc. Els carrers que s'obren a la dreta, baixen al que era la riera de Vallcarca. Trobarem el pont de Vallcarca, a la dreta, i veurem la serra de Collserola al davant i el cim del Carmel (l'antic turó d'en Mora) a la dreta. El pont porta

Autobús de dos pisos «Imperial» al carrer Gran de Gràcia, cap als anys 1905-1910.

Ab poch esforços pot visitar-se la muntanya que'ns ofereix paratjes tan encisadors, puix cap dels camins que del pla de Barcelona conduïen a la carena arriba a una hora d'extensió

A. Massó

L'església Josepets va ser l'origen de la vila de Gràcia, tot i que va quedar en un dels extrems del terme municipal.

La Festa de Rams a la parròquia dels Josepets del barri de Gràcia, l'any 1902.

R. ROVIRA

El camí que puja al coll de la Vinassa travessa un alzinar magnífic.

R. ROVIRA

La font de can Borni raja en una raconada al davant del recinte on hi ha el viver de can Borni.

la data de 1909, però la seva inauguració no va ser fins al 1923 i va servir per superar l'obstacle que representava la riera. A la nostra esquerra hi ha uns petits jardins i hi podem veure un exemple de geologia, en un talús (hi ha un plafó explicatiu). El carrer fa pujada i al capdamunt desemboquem en la plaça d'Alfons Comin. Aquí hi havia can Gomis, una gran finca. L'indret era el punt d'unió dels termes municipals d'Horta i Sant Gervasi (de fet, des dels Josepets, érem en el terme de Sant Gervasi). Al capdamunt de la plaça hi ha una gasolinera i el carrer de Collserola, que correspon a l'antic camí:

... existia la finca de Can Gomis que en un dels seus costats limitava amb un dels tradicionals camins al Vallès pel cor de la serra. Avui amb l'esquartermament del lloc el començament d'aquest camí ha esdevingut una avinguda residencial. Amb tot s'anomena ara com ara Camí de Collserola...(4)

El carrer emprèn una forta pujada, per un sector on abunden les cases unifamiliars. Anem cap a unes cases de color verd; abans d'arribar-hi, el carrer fa una inflexió. Deixem un carrer que baixa cap a l'esquerra i tirem de dret cap a unes escales (plaça del carrer d'August Font) que pugen pel mig dels edificis. Al capdamunt arribem a una placeta-pàrquing d'on surten unes escales al final de les quals hi ha un corriol que puja. Trobem un trencall i anem cap a la dreta; pugem fent unes marrades i sortim al carrer del Maduixer. També podem tirar pel corriol de l'es-

querra i quan es bifurca, pujar de dret fins al carrer. Tirem cap a l'esquerra i arribem a la carretera de les Aigües on girarem a la dreta, tornant cap a les cases. A l'esquerra trobarem el sender que s'enfila fent unes marrades entre els pins. Després emprèn una pujada suau, gairebé pel fil de la carena fins a sortir a una mena de collet; al davant veiem el cim del Tibidabo. Una mica més endavant trobem la tanca de can Borni i arribem a l'entrada del recinte.

Els Vivers de can Borni van ser una realització de Nicolau M. Rubió i Tudurí, com a planter d'espècies autòctones i en vistes a la exposició Universal de 1929. Un cop feta la visita als jardins, tornem a la pista que puja i gaudim d'una bona vista panoràmica de Barcelona. Arribem a una gran explanada al costat de la carretera de Vallvidrera i del Tibidabo. Sortim a la carretera i la prenem cap a la dreta, baixant, però la deixem en trobar un sender que s'enfila per l'alzinar (cal anar amb cura en creuar la carretera). Fem una pujadeta i un petit revolt ens indica que, a la dreta, a uns 30 m hi ha la Pedra de Collserola.

La Pedra de Collserola és un bloc granític on podem veure cassoletes i una inscripció en forma de «T». Segons sembla, havia estat completament oblidada al mig del bosc fins a l'any 1986 quan es va divulgar la seva existència des de la revista *Vèrtex*.

El sender passa per uns indrets, que al meu gust, formen un dels alzinars més bonics de Collserola, tot i que el camí és relativament freqüentat. El sender puja i després planeja per sobre la clotada on hi ha la font de la Salamandra, que coneixerem per un

gran plataner. Després, torna a pujar i arriba al coll de la Vinassa. Aquí hi ha un banc i una font urbana. Prenem la pista que planeja, tot passant per can Tano. Una mica més endavant la pista esdevé, quan fa un revolt, el camí de can Totxo. Seguim aquest carrer fins al número 20; allà hi ha unes escales que pugen entre les cases que formen la Colònia del Tibidabo, on hi ha cases modernistes, encarregades pel doctor Andreu. Les escales acaben convertint-se en un camí, al final del qual es veu una reixa. Si ho aneu a mirar, segurament estarà oberta i sortireu a la plaça del Tibidabo. En cas contrari, cal tirar enrere i baixar per unes escales que ens porten al carrer de la Colònia del Tibidabo i pujant, tallarem la carretera d'accés i arribarem també a la plaça.

El cim del Tibidabo, ara completament ocupat, per construccions, era (i encara ho és) una bona talaia:

A la meytat, proximadament, de sa extensió, s'al·la lo pich més elevat, anomenat Tibidabo... S'eleva á 520 metres damunt lo nivell del mar, altura notable, ja que la base no dista mes que una hora de la costa. Lo cim, que en algunes ocasions se veu covert de blanca neu, forma un replà de terra vegetal, despullada casi de vegetació á causa de la freqüència ab que's veu trepitjada per visitans indígenas y estrangers, així es que la il·lusió, com fà poch observava un de mos amichs, de que no's dega á la naturalesa sa formació, sinó al artifici de l'home, puix aquella esplanada, ahont no caben menys de quaranta persones assentadas, es lo més apropósit pera lloch d'esbargiment y de grandiosa contemplació.. (1)

... lo magnífich panorama del Tibidabo á posta de sol, la baixada per la dressera, la gentada que omple lo carrer Major de Gracia assaltant ómnibus i tramvias, lo ball de barraló en un cafe ahont entràrem a refrescar prop dels Josepets, ...(5)

El cim del Tibidabo fins a darrers del segle passat el coronava una senzilla capelleta. En l'any 1885 uns amics de Sant Joan Bosco li varen fer ofrena d'aquests terrenys per edificar-hi una temple dedicat al Sagrat Cor i en el 1890 es va constituir la Societat Anònima Tibidabo...(4)

L'ermita que ocupa l'antic cim del Tibidabo va ser inaugurada el 3 de juliol de 1886, el mateix any de la visita del Dom Bosco, fundador dels salesians. La trobarem pujant per les escales del temple, tirant cap a la dreta, després d'un replà on hi ha una antiga botiga de records.

... en el any 1902, s'iniciaren dues de les més significatives construccions, la primera pedra de l'església i l'aixecament de la Torre d'Aigües..." . "El lloc era terme de Sarrià, però el batlle de Barcelona Rius i Taulet, féu arribar el 1888 un ramal de carretera a partir de la de Sant Cugat, en el Coll de la Mola (4)

R. ROVIRA

Baixem per la carretera d'accés i podrem veure la torre de les Aigües; fa 53 metres d'altura i és obra de Josep Amargós. Quan la carretera fa un revolt molt marcat, la deixem i baixem per un sender. En els primers metres veiem com aflora el granit, però més avall ja hi ha pissarra. El camí baixa decidit per trams de roca i ens torna al coll del la Vinassa. Desfem el camí fins a sortir a la carretera i la seguim fins a Vista Rica. Segons la guia d'Artur Osona hi havia dos hostals i enmig hi passava el camí de Sant Cugat. Sembla força clar que les dues edificacions que hi ha corresponen als hostals. Per tornar a Gràcia seguirem el camí de Sant Genís dels Agudells.

R. ROVIRA

El cim del Tibidabo vist des del camí de can Borni; a més del parc d'atraccions hi destaquen la torre de les Aigües i el temple.

lo magnífich panorama del Tibidabo á posta de sol, la baixada per la dressera, la gentada que omple lo carrer Major de Gracia assaltant ómnibus i tramvias

Butlletí AEC

La pedra de Collserola amb inscultures prehistòriques, resta amagada al costat del camí del coll de la Vinassa.

Referències citades

(1) MASSÓ, Antoni. «La cordillera del Tibidabo. Travall llegit en sessió del dia 22 de Mars de 1878». *Associació Catalanista d'excursions científiques*. Volum II (1878).

(2) OSONA, Arthur. *Guia itineraria del Alt Plá de Barcelona y del Baix Vallés, dividida en 76 itineraris*. Tercera edició corregida y aumentada. Estampa de F. Altes y Alabart. Barcelona, 1894.

(3) BOFILL, Arthur. «Una excursió a Horta (inmediacions de Barcelona) verificada en 2 de novembre de 1879». *Butlletí de l'Associació d'Excursions Catalana* (1879).

(4) COLL, Xavier. *Serra de Collserola (Tibidabo)*. Editorial Alpina. Barcelona, 1970.

(5) «Excursió col·lectiva al castell de Sardanyola, Sant Cugat del Vallés i Tibidabo (lo dia 2 de febrer de 1880)». *Butlletí de l'Associació d'Excursions Catalana* (1881).

(6) OLIVÉ I GUILERA, Fèlix. *Sant Genís dels Agudells. La Vall d'Hebron. Parròquia de Sant Genís dels Agudells*. Barcelona, 1992.

(7) SUNYOL, E. «Excursió a Sant Cugat del Vallés (2 de Juny de 1878)». *Associació Catalanista d'Excursions Científiques*. Volum II (1878).

... sota la casa, 15 minuts; en 8 més, en direcció N, se puja á la carretera d'Horta que s'atravessa en direcció NO, y en 9 minuts se puja á una casa que's deixa á má esquerra; 's baixa al torrent en 1 més, y en 2 se puja a la gòtica iglesia de Sant Genis d'Agudells, d'una sola nau.

Tot parlant de can Falcó, cal recordar que era propietat del Baró de la Barre de Flandes. Aquest personatge posseïa una gran extensió de terrenys i va ser una de les primeres persones en vendre aigua de les seves mines, a Barcelona. Als peus de l'antic mas Falcó hi queden tres torres edificades a l'any 1902.

Prendrem pel carrer de Gustavo Bécquer, tot passant pel peu de les torres esmentades, i farem cap a una de les arcades del pont de Vallcarca, on veurem la data. Un cop hem passat el pont de Vallcarca, passem pel nous jardins de Maria Baldó que s'han fet en l'antic hort de la comunitat dels camils. Una mica més avall, quan el carrer fa un revolt, ens trobem una de les finques més antigues de Vallcarca (1863). Tot aquest sector, que respira la més absoluta decadència i on estan previstos molts canvis urbanístics, conserva la mateixa estructura que podem veure en un mapa de Barcelona i les viles del voltant de 1891. Desemboquem al carrer de la riera de Vallcarca, i fem cap als Josepets.

En poc més de tres hores, hem viatjat més de cent anys enrere.

dit. Trobem dues sureres i baixem fins al carrer Cànoves, al costat d'una clotada herbada. Prenem el carrer cap a la dreta i baixem per unes escales que ens porten al carrer Costa Pacheco, que més avall es transforma en el carrer d'Elies Pagès. Actualment, el barri és un conglomerat de pisos, casetes unifamiliars i horts que conviuen en aquesta tancada vall. No té gran cosa a veure amb la visió del 1878:

...ja es lo placívol poblet de S. Genis de posició sumament pintoresca, ab sas quatre cases rodejades de frescos horts que respiran per tot la calma y la tranquil·litat mes perfectas, senyorejadas per la petita iglesia ab son campanaret que armonisa'l conjunt...(7)

El racó de l'església i el cementiri ens pot traslladar, amb la imaginació, uns quants anys enrere. Al cementiri de Sant Genís, que és l'únic de la ciutat de Barcelona que no és municipal hi ha les tombes de famílies representatives de la vida del veïnat com els Gomis o el baró de la Barre i també de Manuel Carrasco i Formiguera, polític afusellat a la guerra civil.

Seguint pel carrer Natzaret veurem, a l'esquerra, el patronat Ribas, que de 1931 a 1970 va ser un orfanat i més endavant trobem la parròquia del Sant Crist, edificada sobre una capella de 1782. El carrer per on passem era el camí d'accés a Sant Genís. Quan s'acaba el carrer, sortim al brogit del Cinturó de Ronda. El trajecte i prenem l'avinguda de Vallcarca que és l'antiga riera i, tot i que no era el camí principal, prenem el carrer del Baró de la Barre.

En l'itinerari núm. 10 de la guia d'Artur Osona, es passa per Vallcarca cap a Can Falcó:

Bibliografia consultada

CASTELLÀ, E. *Les masies de Gràcia. Vestigis d'una ruralia històrica*. Ed. Taller d'Història de Gràcia. Barcelona, 2006.

FABRE, J. / HUERTAS, J. M. *Tots els barris de Barcelona: Gràcia, Vallcarca, els Penitents, la Salut, Horta, el Guinardó, Santa Eulàlia de Vilapiscina, Sant Andreu de Palomar*. Edicions 62. Barcelona, 1980.

HUERTAS, J.M. / ENCINAS, P. *50 vegades Barcelona. Guia de visita de la ciutat*. Ajuntament de Barcelona, 1996.

Imatges i records. Barcelona: el Coll-Vallcarca II. Ed. Viena-Columna. Barcelona, 2001.

Imatges i records. Barcelona: Gràcia. Ed. Viena-Columna. Barcelona, 1995.

Imatges i records. El Coll-Vallcarca. Ed. Viena-Columna. Barcelona, 1998.

LAFARGA, Joan. *Gràcia: de rural a urbana. Història d'un territori*. Taller d'Història de Gràcia. Barcelona, 2001.

MAÑÉ, Antoni. «Una pedra amb inscultures prehistòriques a Collserola». *Vèrtex*, núm. 109 (gener-febrer de 1986).

OLIVÉ I GUILERA, Fèlix. *Sant Genís dels Agudells. La Vall d'Hebron. Parròquia de Sant Genís dels Agudells*. Barcelona, 1992.

OSONA, Arthur. *Guia itineraria del Alt Plá de Barcelona y del Baix Vallés, dividida en 76 itineraris*. Tercera edició corregida y aumentada. Estampa de F. Altes y Alabart. Barcelona, 1894.

TOMÀS, F. / FERRAN, S. / JORDÀ, C. / FORGAS, D. *Itineraris Vallvidrera-Les Planes*. Ajuntament de Barcelona, 2003.

VILA I COMAPOSADA, M. *Recull d'història del carrer Gran de Gràcia*. Associació de comerciants del carrer Gran de Gràcia. Barcelona, 1988.

Horaris de l'excursió

- Des de la plaça Rius i Taulet a la carretera de les Aigües, **1 h**
- Can Borni, **10 min**
- Pedra de Collserola, **10 min**
- Coll de la Vinassa, **10 min**
- Tibidabo, **15 min**
- Coll de la Vinassa, **15 min**
- Vista Rica, **15 min**
- Antic monestir de la vall d'Hebron, **10 min**
- Sant Genís dels Agudells, **15 min**
- Plaça Rius i Taulet, **50 min**

El racó de l'església de Sant Genís dels Agudells conserva el regust d'altres èpoques.

També Artur Osona descriu el camí de Gràcia a Sant Cugat tot passant per Vallcarca i Sant Genís dels Agudells; és l'itinerari núm. 10 (2): «De Sant Genis d'Agudells per un camí de ferradura en direcció N, se puja a Sant Geroni de Vall d'Hebrón en 25 minuts, hont hi ha una fonda, y en 10 més, per lo camí de la dressera envers al NO, se guanya lo Coll de Collcerola.»

Per seguir el camí hem de travessar la carretera i al costat de la paret de la darrera edificació, surt un sender que ens porta a l'entrada d'un hort; seguim baixant i el camí esdevé poc marcat, però evident. Més avall, el camí es fa més planer i segueix una canonada (també hi ha restes d'algun marge). Finalment baixem directament i abans de sortir a la carretera, al davant de la gasolinera, trobem unes parets: són les restes del monestir de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.

... avui pràcticament no queda res d'aquest monument gòtic tardà. Al seu lloc, una gasolinera n'ha colgat les quatre pedres que en restaven... (6)

Hem de seguir la carretera en direcció a Barcelona i uns 300 m més enllà, quan fa un revolt cap a la dreta, l'hem de deixar i passar la tanca (si no ho hem fet abans). Allà hi ha un camí que baixa deci-

Becco Meridionale della Tribolazione Esperó central

Text i fotos: **Joan Jover**

Una via històrica i clàssica obligada del Piantonetto. Es tracta d'una escalada de dificultat assequible, però vertical, atlètica i molt sostinguda

Diu la llegenda que el nom dels Alps de Graies prové de la Gàl·lia romana, quan el gran Hèrcules, conegut com a Graius i protagonista de diverses llegendes topogràfiques, va creuar la serralada alpina pel lloc que avui es coneix com el pas del Piccolo San Bernardo.

A llevant d'aquest extens territori, que també inclou la Vanoise al sud, i el coll del Grand Ferret al nord, hi ha el massís del Gran Paradiso.

La vall de Piantonetto

Entre les moltes possibilitats del massís del Gran Paradiso en terreny de roca, cal destacar la vall de Piantonetto, que concentra un conjunt de muntanyes granítiques relativament poc conegudes i ple-

nes d'interès. La gran clàssica de dificultat del sector segurament és l'esperó oest del Becco di Valsoera, però també hi ha altres ascensions igualment significatives, de nivells de dificultat diferents, i sempre sobre una roca magnífica: torre del Gran San Pietro,

Cara SO del Becco di Valsoera.

torre Rossa, Becco de la Tribolazione, etc. Són cims importants, sovint de més de 3.000 metres i en un entorn d'alta muntanya, però amb accessos secs que faciliten els apropaments i descensos.

Concretament, el Becco Meridionale della Tribolazione presenta una paret triangular molt característica i amb un perfil impressionant. D'entre els itineraris, alguns de molt difícils, destaca el de l'esperó central, una via històrica i clàssica obligada del Piantonetto. Es tracta d'una escalada de dificultat assequible, però vertical, atlètica i molt sostinguda. Insisteixo: alerta amb el *cuarto continuo e sostenuto* d'algunes guies locals. Ja és això, però també hi tobarem alguns passos de bon V.

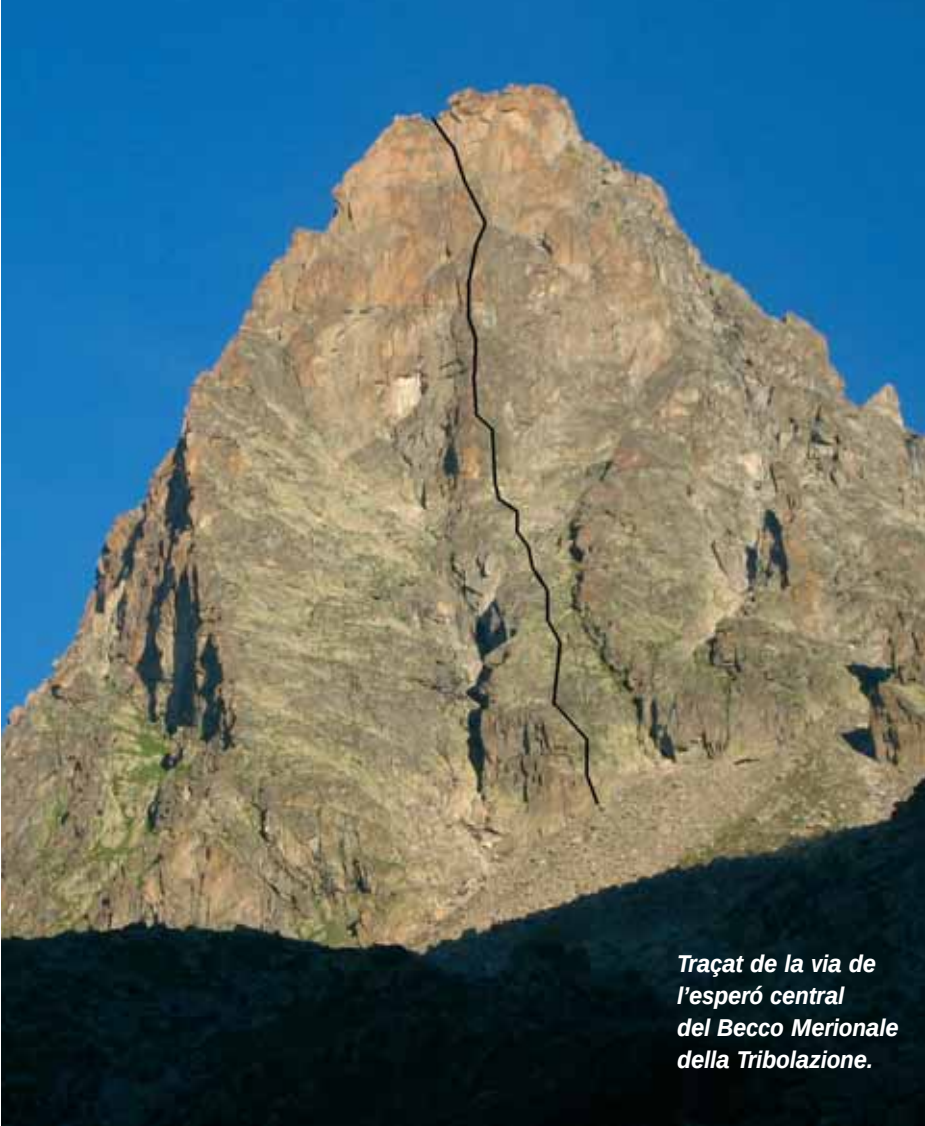
Accés

De l'autopista (A5) entre Torino i Aosta, cal sortir per San Giorgio (venint del sud) o Ivrea (venint del nord), i seguir les indicacions de Castellamonte, Pont Canavese i Val dell'Orco. A Rosone, cal pendre una carretera molt estreta i de gran pendent que acaba al llac de Teleccio (1.817 m).

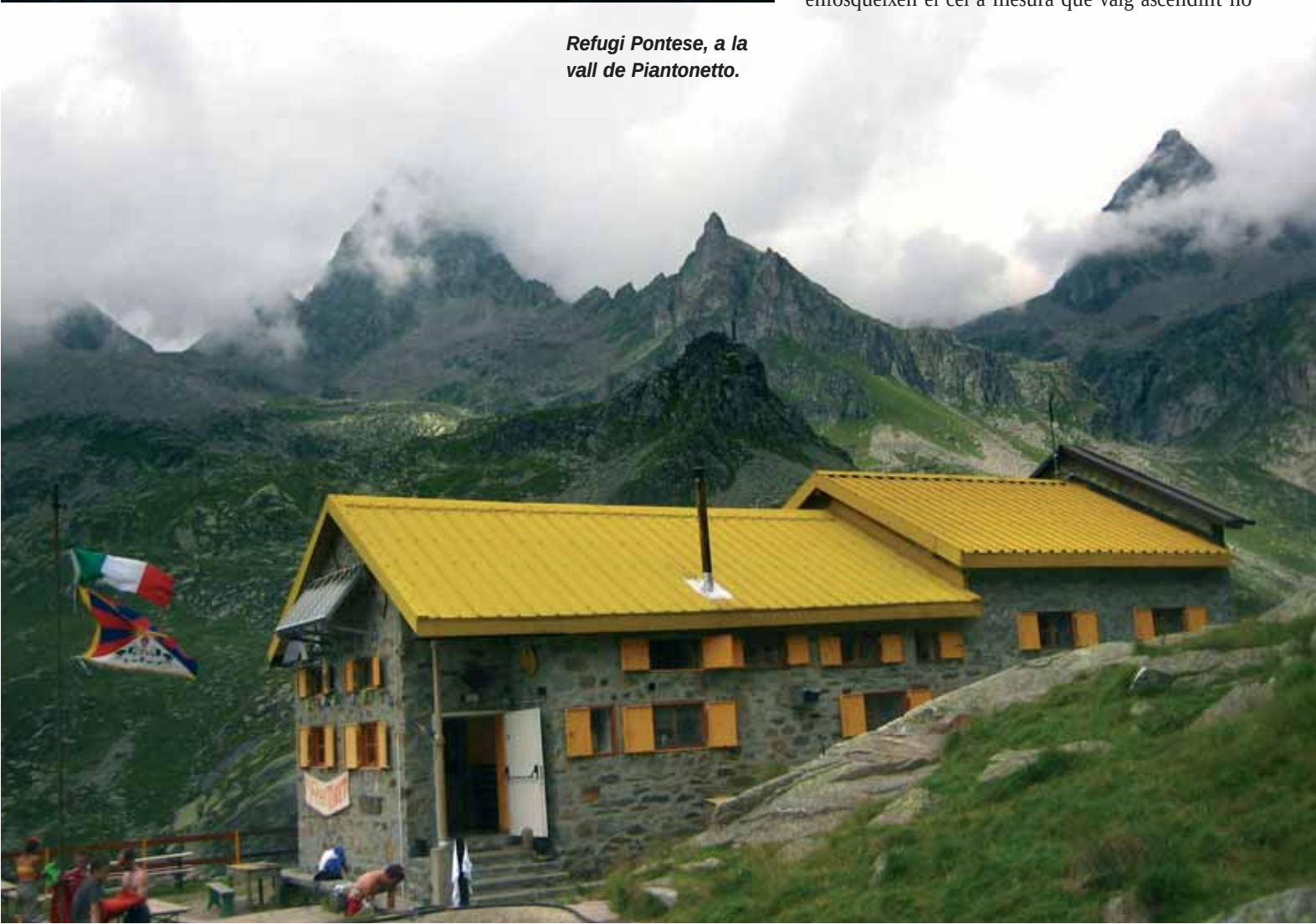
Un camí ben marcat duu al Refugi Pontese (2.200 m). A continuació cal seguir el camí del coll dei Becchi, que trapassa el riu de la vall per un pont una mica més enllà del refugi i, després cal abandonar-lo per guanyar el sòcol, a la cota de 2.860 m. Trigarem una hora escassa del llac al refugi, i dues hores més fins a peu de via.

Vista des del cim del Becco Meridionale della Tribolazione.

Traçat de la via de l'esperó central del Becco Merionale della Tribolazione.

Refugi Pontese, a la vall de Piantonetto.

L'ascensió

Era la primera visita que feia a aquest sector del massís i dubtava entre les dues grans clàssiques: el Becco di Valsoera i el Meridionale della Tribolazione. Finalment vaig triar aquesta darrera perquè era més curta i la previsió meteorològica no convidava a embrancar-se gaire.

M'agraden aquestes vies assequibles, però llargues i en terreny de muntanya, que permeten anar per feina, amb poc pes, on la sensació de velocitat és molt plaent. Res de fer i refer tres cops un llarg per complir amb el sistema d'autoprotecció solitària. Vaig fer tota la via sense cordes, 500 metres en dues hores. Concentració, perquè no es pot caure. Anticipació, per no errar la bona via i quedar atrapat. Tensió, perquè això de no anar lligat sempre impressiona. Emoció en cada minut perquè sents que ho controles... Ens fem grans, però el gust per aquestes petites gamberrades perdura. Com havia dit el gran Desmaison: «*Vous avez senti que votre vie ne dépendait plus que de vos deux mains, deux mains nues, crispées désespérément sur le granit?*». Bé, aquí tampoc cal tanta desesperació, però no et pots prendre aquest joc del sol integral a la lleugera.

La part superior és molt vertical i sostinguda, sensació de paret malgrat la moderada dificultat de conjunt. Només un pas, un mur de presa petita, com a mínim V, em dóna algunes inquietuds. Em dic a mi mateix que no he d'escalar sense cordes, però sé que no em faré cas. Les nuvolades que enfosqueixen el cel a mesura que vaig ascendint no

m'han de preocupar, vaig bé d'horari i abans de migdia seré dalt de tot. Al cim coincideixo amb una cordada que ha fet una via del costat i que ja eren a mitja paret quan m'aproximava, però és normal, la diferència horària en una via més difícil i fent llargs. Baixo sense gaire visibilitat per l'aresta sud, primer encadenant ràpels i després desgrimpant, fins a la bretxa que marca la fi del terreny acinglerat. El temps millora, 1.500 metres de desnivell de baixada fins al cotxe, truco la Núria per dir-li que seré a Locana per dinar a primera hora de la tarda, una bona jornada.

Dades tècniques

1a ascensió: A. Garzini, F. Graziano i P. Malvassora (29.06.1951).

Dificultat: D (dificultats sostingudes de IV i V, però concentrades a la segona meitat.)

Desnivell: 500 m (250 de sòcol + 250 d'esperó).

Horari: 3/4 h.

Material: via equipada amb pitons. Poden ser útils alguns encastadors (passius i/o de lleves).

Roca: granit de molt bona qualitat.

Orientació de la paret: SE.

Altura del cim: 3.360 m.

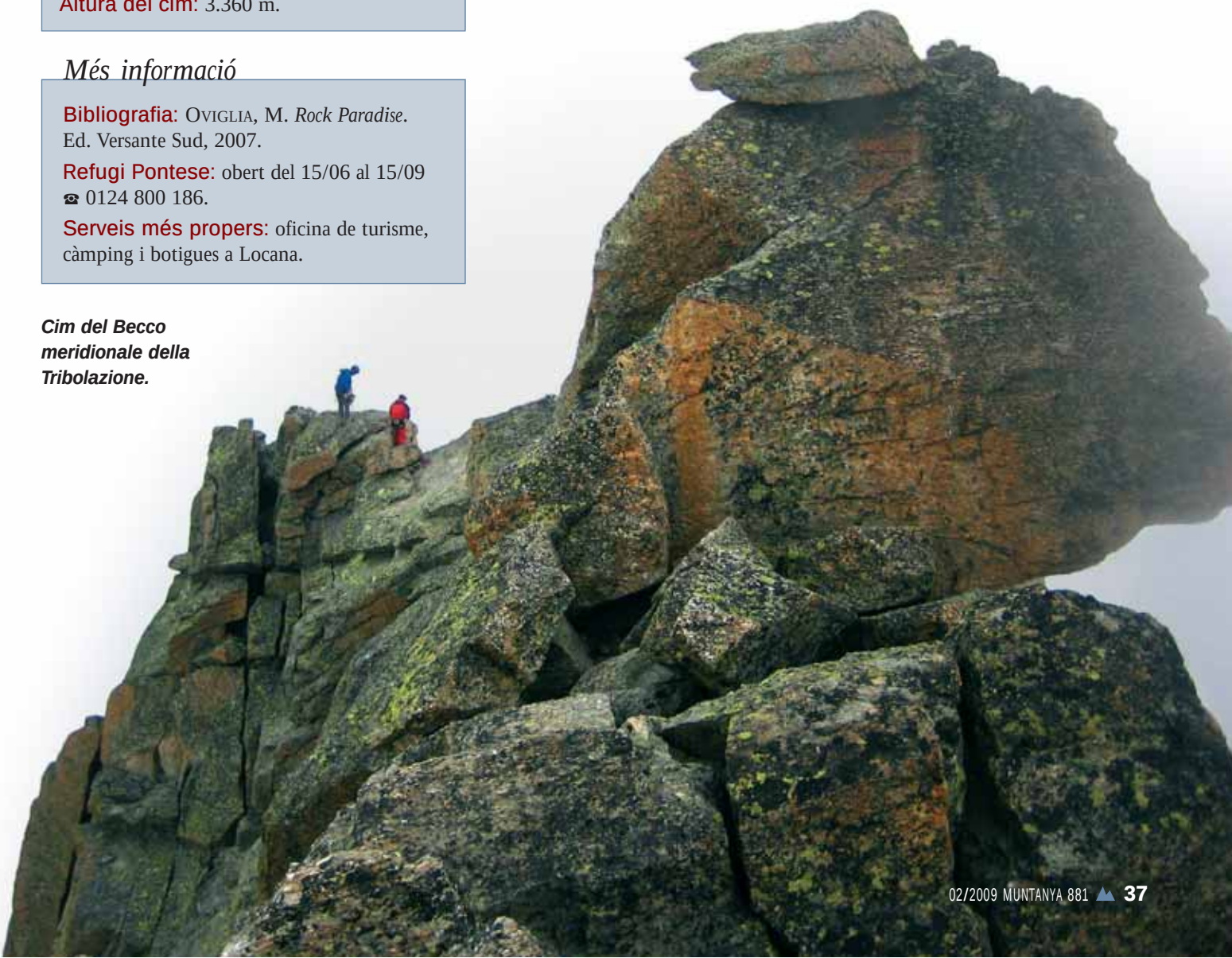
Més informació

Bibliografia: OVIGLIA, M. *Rock Paradise*. Ed. Versante Sud, 2007.

Refugi Pontese: obert del 15/06 al 15/09 ☎ 0124 800 186.

Serveis més propers: oficina de turisme, càmping i botigues a Locana.

Cim del Becco meridionale della Tribolazione.

Itinerari de la via

Atac entre les dues canals que es dibuixen a la base de la cara SE, immediatament a la dreta del llom que baixa més en les roques de la tartera. Cal superar el sòcol per un seguit de ressalts poc complicats fins a aconseguir el característic fil de l'esperó central (300 m, II/III).

Després s'ha d'atacar l'esperó a la dreta del fil, per un díedre-xemeneia, i escalar-lo fins a una cornisa que es travessa per situar-nos a l'esquerra del fil (80 m, IV/IV⁺). Cal remuntar el díedre dominant, i seguir mantenint-nos a les proximitats del fil de l'esperó fins que aquest desapareix dins de la pròpia paret, en uns replans força grans (130 m, IV/V). En aquest punt, cal trobar un petit mur a la dreta, que constitueix el punt, feble d'una zona llisa, i que dóna accés a un seguit de fissures en diagonal a l'esquerra (20 m, IV⁺). Finalment cal remuntar aquestes fissures fins al cim (60 m, IV/IV⁺).

Decens de la via

Per la via normal (aresta sud), amb ràpels i desgrimpades fins a una bretxa evident que permet tornar al vessant d'accés. També és possible rapelar per la via Motto-Sartore, situada a l'esquerra de l'esperó.

El Becco Meridionale della Tribolazione presenta una paret triangular molt característica i amb un perfil impressionant

El monestir de Sant Benet de Bages

Món Sant Benet, complex cultural a l'entorn de l'antic monestir de Sant Fruitós del Bages, va celebrar el primer aniversari el 12 de novembre del 2008. Aquest patrimoni artístic, històric, cultural i arquitectònic format pel mateix monestir benedictí, la Fàbrica, la Fundació Alcía i l'Hotel Món, s'ha recuperat gràcies a la fundació de la Caixa de Manresa i a l'impuls personal del seu president, Valentí Roqueta.

ELS DOS GRANS EIXOS DE MÓN SANT BENET

El primer gran eix de Món Sant Benet és la història i la cultura de Catalunya. Després de recuperar el monestir de Sant Benet, Caixa Manresa ha convertit aquest espai en un gran centre per viure i comprendre mil anys d'història, ja que Sant Benet de Bages és segurament l'únic monument del país que permet explicar una història mil·lenària (amb vestigis del segle VI, ja que cada època ha deixat la seva petjada, des de l'alta edat mitjana fins al modernisme, passant pel gòtic i el barroc), a través d'una suggerent proposta museogràfica.

L'altre eix tracta de l'alimen-

tació i ciència al servei de la societat de futur. La Fundació Alcía, amb el cuiner Ferran Adrià com a president del consell assessor i el cardiòleg Valentí Fuster com a assessor científic executiu, té com a missió millorar els hàbits alimentaris de la societat, fomentar la investigació en aquest camp i, des d'una òptica social, contribuir decisivament al prestigi de la nostra cultura alimentària.

UN VIATGE EN EL TEMPS

Darrere els murs de Món Sant Benet s'amaguen més de mil anys de secrets oblidats, records i experiències que demanen sortir a la llum. En aquest indret, el viatger podrà

endinsar-se dins aquesta història i viure-la de nou. Per mitjà de projeccions, locucions, efectes de llum, música i recursos paracinematoogràfics, es poden reviure moments del passat en primera persona, i absorbir tota la informació amagada a cada racó mentre s'experimenten

sensacions, estímuls i emocions que ens transportaran totalment en el temps.

EL MONESTIR MEDIEVAL

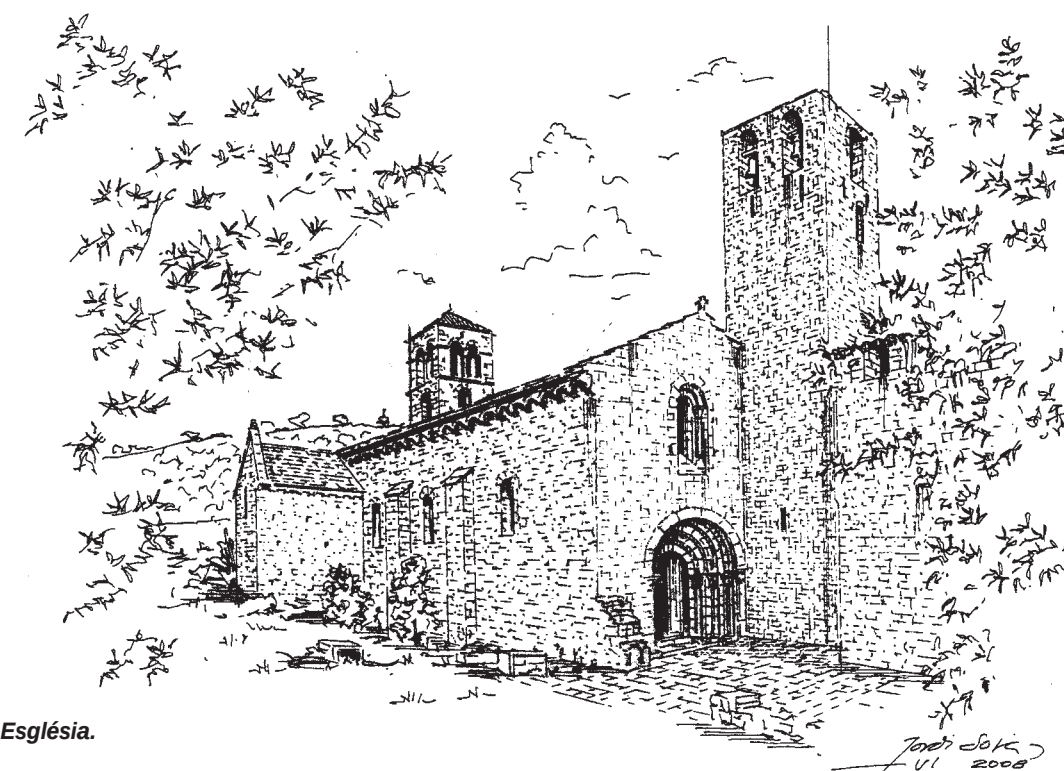
El viatge comença el dia de la fundació del conjunt medieval, l'any 950. Aquesta data va ser l'escollida pel noble Sal·la i la seva esposa Ricard

da per marcar el naixement del monestir, amb la construcció de l'abadia benedictina, l'església i el claustre. Aquests tres elements, que s'han conservat fins avui, converteixen el conjunt en un testimoni viu del romànic català. Segles més tard s'integrarien al conjunt monàstic

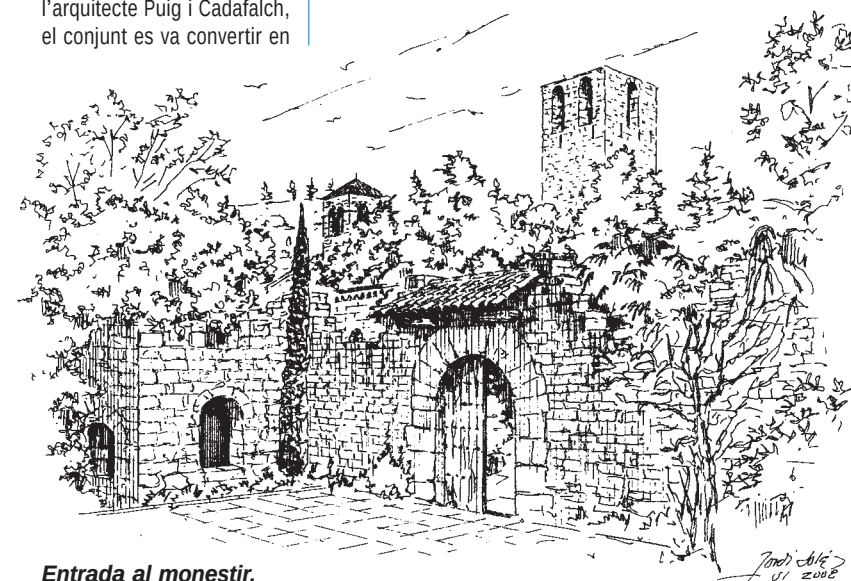
noves dependències, com ara el palau de l'Abat o el celler, que van convertir l'espai monàstic en un símbol del gòtic al territori. Arcs apuntats, xemeneies medievals i elements d'inspiració barroca posteriors van conviure des d'aleshores amb la nua romànica de l'origen, per formar la combinació arquitectònica màgica i preciosista que avui es pot admirar.

EL MONESTIR MODERNISTA

L'any 1907, el pintor modernista Ramon Casas i la seva família van adquirir el recinte per adaptar-lo a les necessitats d'una residència d'estiu. Gràcies al tarannà del pintor i a les expertes indicacions de l'arquitecte Puig i Cadafalch, el conjunt es va convertir en

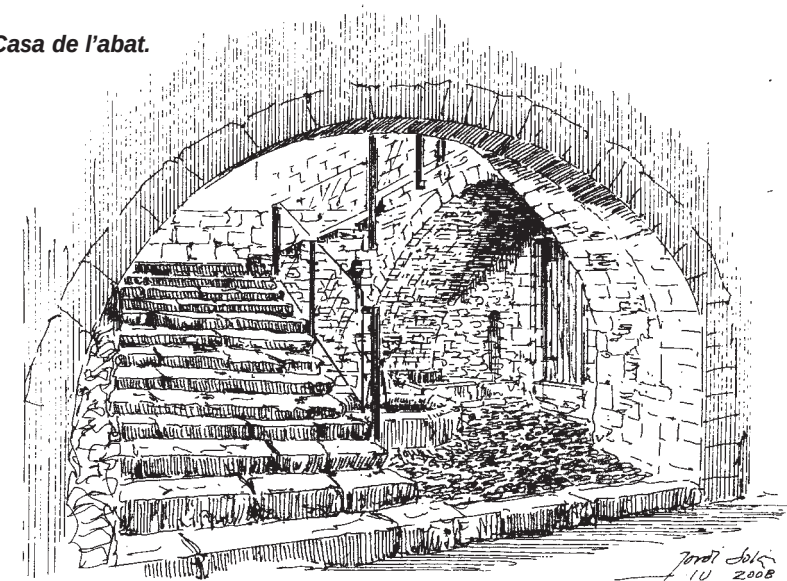

Església.

Entrada al monestir.

Casa de l'abat.

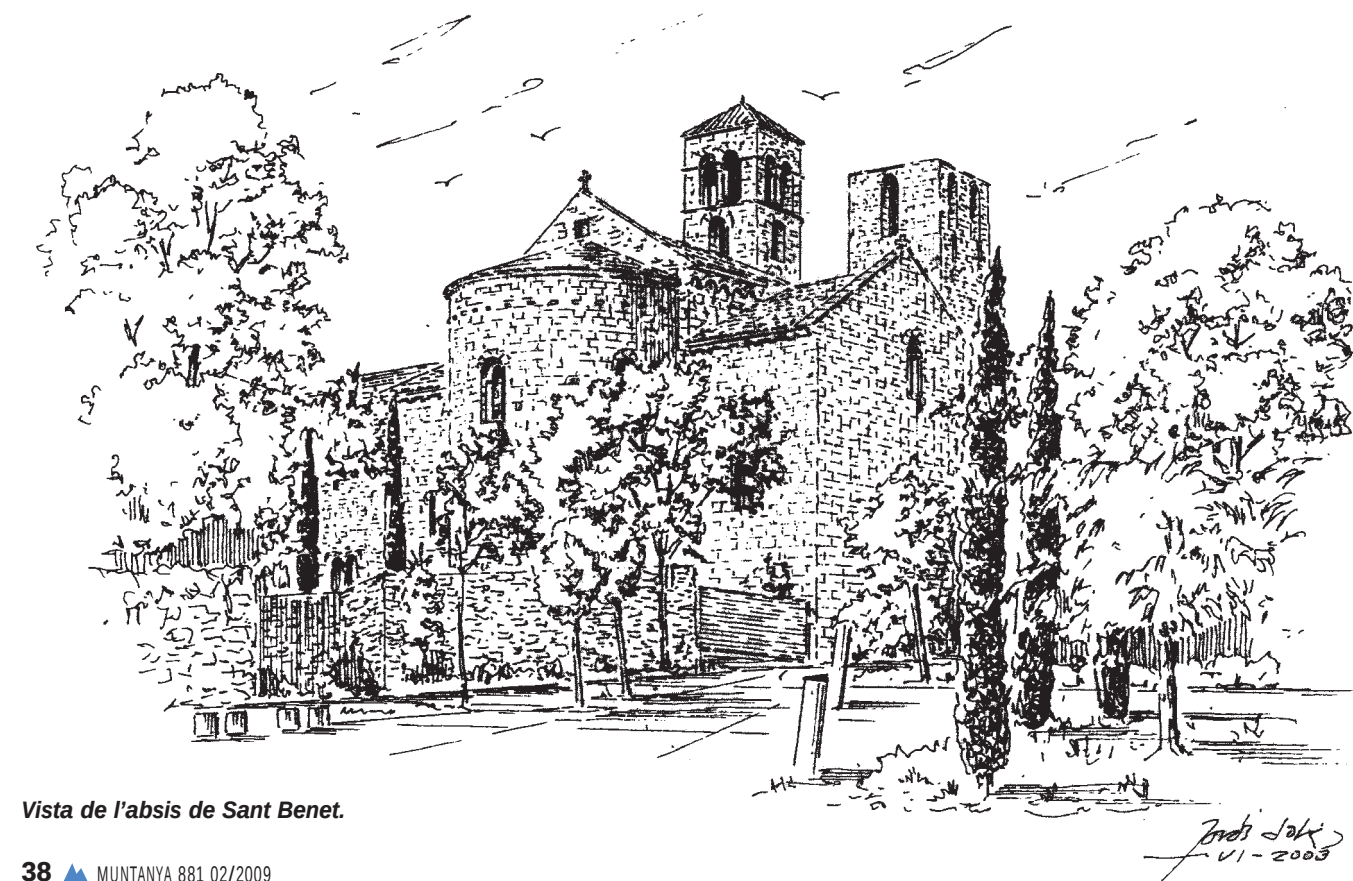

Claustre.

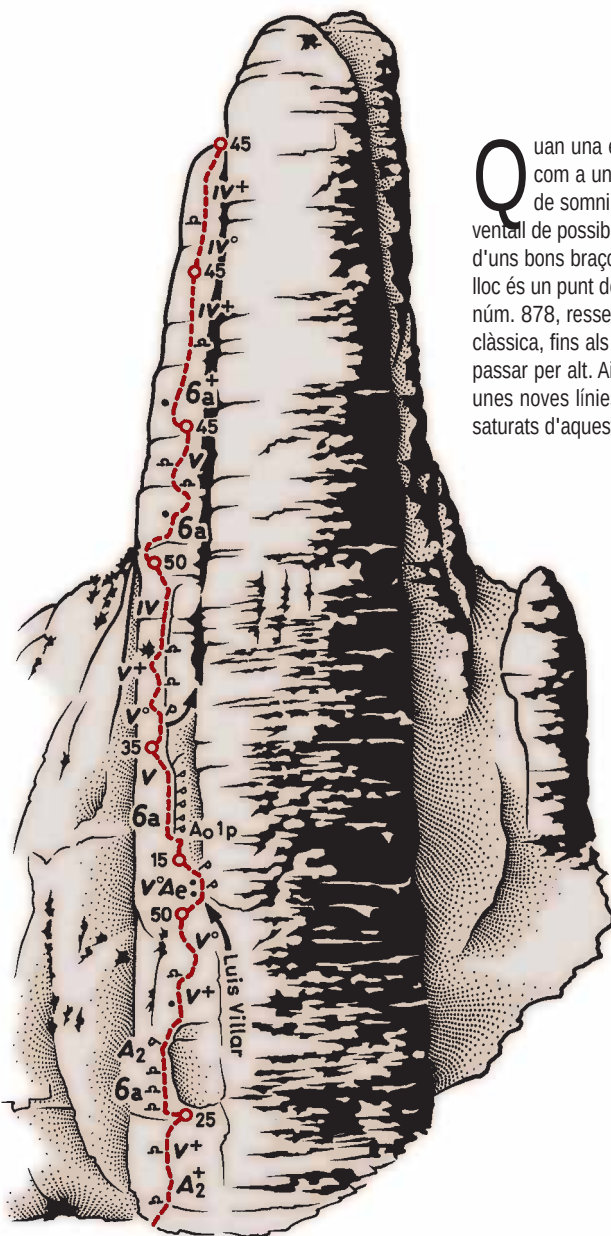
un indret idíl·lic per evocar el passat medieval, al bell mig d'una atmosfera d'inspiració romàntica burgesa que encara ara es conserva. Finestres emplomades, decoració colorista, exquisides capçaleres de llit, sumptuosos secreters i quadres signats per Ramon Casas són avui el llegat viu del modernisme al monestir.

UN ENTORN NATURAL

A banda dels espectaculars paisatges de la comarca del Bages, dominats per les muntanyes de Montserrat, dins el conjunt monàstic, sorprèn l'encant dels jardins del monestir i de la vegetació amb múltiples colors que domina els patis i altres espais exteriors.

Vista de l'absis de Sant Benet.

100 anys d'esquí a Catalunya

El desembre del 1908, un reduït grup de la burgesia barcelonina, socis del Centre Excursionista de Catalunya, comencen a esquiar amb més pena que glòria als rasos de Peguera i, a poc a poc, aniran superant tots els entrebancs propis de l'època i de la inexperiència. De seguida arriben les primeres competicions a Ribes, les anades col·lectives a la Molina, l'obertura del xalet-refugi i el primer telesquí de Font Canaleta. Segueixen la construcció del cremallera de Núria, les primeres escoles, la Guerra Civil Espanyola, els primers camps, la nevada

del 1962 a Barcelona, els olímpics catalans, els primers surfistes de neu... Cent anys després, l'esport blanc s'ha convertit en un dels principals motors econòmics de les comarques dels Pirineus.

Tot això i molt més ens ofereix aquest llibre, amb un text planer que enganxa, amb multitud de dades i anècdotes, un llibre de gran format il·lustrat amb fotografies actuals i de l'època, imprescindible per a tots els qui vulguin conèixer el món de l'esquí a casa nostra.

Història de l'esquí català

Daniel Romaní presenta un acurat estudi dels 100 anys d'esquí a Catalunya. Parla de l'excursió que van fer els socis del CEC al Puigmal l'any 1907, on van improvisar uns esquis amb fustes; i de la sortida que es va fer un any després als rasos de Peguera, considerada com la primera esquiada a Catalunya, on van estrenar els esquis i les luges que havien importat de Suïssa. Després van arribar les del Montseny, Ribes de Freser, Núria, Camprodon, la Molina, la Vall d'Aran...

Ens parla de l'estació d'esquí de la Molina, de la seva escola, de la clínica Joan Antoni Samaranch, de l'estació de Núria, de l'esquí durant la Guerra Civil, de l'esquí de muntanya i de fons, amb la creixent popularització en aquestes darreres dècades, i de l'esquí de competició.

Al llarg del llibre hi trobareu anècdotes dels nostres primers esquiadors, que en fan molt més amena la lectura.

Al final del llibre hi ha una cronologia detallada amb què es pot seguir la història d'aquests cent anys d'esquí.

Cal destacar que un grup de socis del CEC han realitzat una valuosa col·laboració aportant dades i informació per preparar aquest llibre. El resultat: un bon resum de la història de l'esquí a Catalunya.

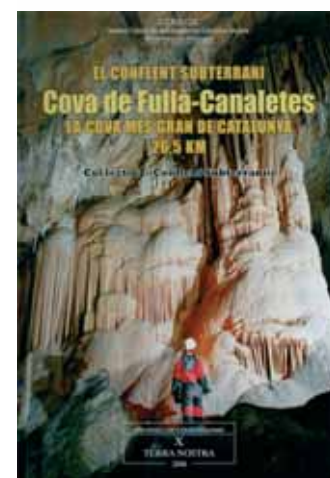
L'esquí a Catalunya.
100 anys d'història
Daniel Romaní
Edita: Eumo Editorial. Vic (2008)
Centre Excursionista de Catalunya
108 pàgines, amb il·lustracions

El Conflent subterrani

El col·lectiu Conflent Subterrani acaba de publicar el llibre *Cova de Fullà-Canaletes*. Tot i que es troba actualment en territori francès, amb 26,6 km, aquesta cova està considerada com la més gran de Catalunya, per aquest grup, que ha recorregut aquest complex subterrani. El llibre està dividit en vuit capítols que ens mostren l'entorn geogràfic, les dades tècniques, històriques i arqueològiques d'aquest sistema, juntament amb la descripció de les galeries de les coves de Fullà i de Canaletes i les coves accessòries, com la cova del Figuer, de l'Òs, dels Tres i del Prat d'en Palau.

El llibre clou amb un estudi hidrològic del sistema Fullà-Canaletes i amb una classificació dels ratpenats que hi viuen.

L'obra està il·lustrada amb excel·lents fotografies en color, i s'acompanya d'alcats abundants i de plantes topogràfiques de les coves.

El Conflent subterrani.
Cova de Fullà-Canaletes.
Col·lectiu Conflent Subterrani
Edita: Terra Nostra. Codalet (2008)
216 pàgines, amb il·lustracions

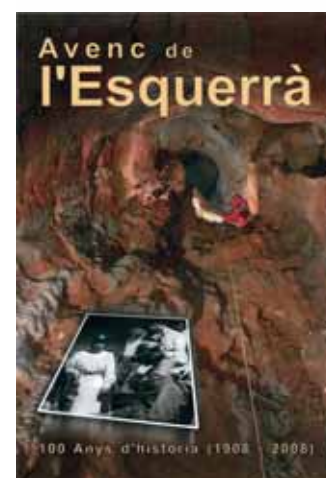
Cent anys a l'Esquerrà

Amb motiu de la celebració del centenari de la primera exploració a l'avenc de l'Esquerrà, portada a terme l'estiu del 1908 per un equip dirigit per M. Faura i Sans, la Federació Catalana d'Espeleologia ha editat un llibre on es recull una sèrie de treballs que fan referència explícita a les exploracions d'aquest avenc al llarg del segle XX.

Comença per la transcripció d'un article del mateix Faura, publicat a *La Veu de Catalunya* poques setmanes després de l'exploració. En segueix un altre, realitzat per Joan Borràs, que fa un recull de tot el material bibliogràfic originat per l'evolució de les descobertes portades a terme a la cavitat durant els darrers cent anys.

Com a complement s'afegeixen dos articles més: un sobre l'evolució de les exploracions a la Falconera, principal surgència del massís, a cura de Ferran Cardona; i un altre, de Josep M. Victòria, que intenta desvetllar algunes preguntes sobre el carst del Garraf.

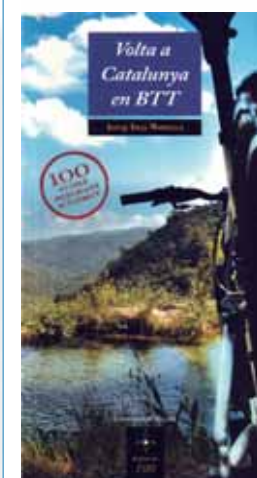
El conjunt del llibre és interessant, ben documentat i una bona idea; llàstima que l'edició no és gaire acurada i en fa un mica carregosa la lectura.

Avenc de l'Esquerrà
100 Anys d'història (1908-2008)
Coordinació Francesc Miret
Edita: Federació Catalana d'Espeleologia (Barcelona, 2008)
88 pàgines amb il·lustracions

La volta a Catalunya

Aquesta guia ens proposa una volta integral en BTT per Catalunya, amb sortida i arribada a Barcelona. L'itinerari des de la Ciutat Comtal baixa fins a l'Ebre tot resseguint les poblacions costaneres, però sense deixar de banda ciutats com Valls o Reus, per arribar fins a Tortosa. De les terres de l'Ebre puja cap a la Terra Alta, per remuntar més o menys l'Ebre, el Segre i la Noguera Ribagorçana fins al poble d'Arenys de Noguera. Aquí canvia de direcció i travessa tot el Prepirineu fins arribar a Roses i al cap de Creus. I per l'Empordà, les Gavarres, el Montnegre, el Corredor i la serra de Marina, s'arriba altre cop a Barcelona. Un tomb amb què tindrem una visió general del país. L'autor explica amb detall les 26 etapes amb què es divideix el recorregut, però també aprofita per introduir informació de les poblacions i indrets per on transcorre la ruta, això fa que la descripció de l'itinerari sigui molt més amè. A més de cada etapa, hi ha un croquis que ajuda a situar-se al llarg del recorregut.

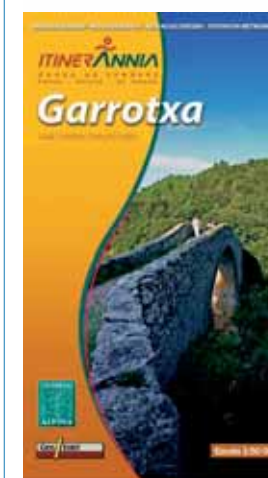
Volta a Catalunya en BTT
Josep Insa Montava
Col·lecció: Azimut - 100
Edita: Cossetània Edicions. Valls (2008)
322 pàgines, amb il·lustracions

Itineraris de la Garrotxa

La xarxa de senders ITINERÀNNIA és una iniciativa fruit de la col·laboració entre les comarques de la Garrotxa, el Ripollès i l'Alt Empordà. Es tracta d'una xarxa de camins tradicionals seleccionats segons criteris d'interès històric, cultural, excursionista i turístic, que han estat degudament senyalitzats i retolats sobre el territori, amb l'objectiu de promoure'n l'ús.

Aquest mapa és el primer de la sèrie i, a més d'incloure tots els camins corresponents a la xarxa ITINERÀNNIA de la Garrotxa, també incorpora tots els recursos turístics de la comarca, com les cases de turisme rural, hotels, apartaments, càmpings, albergs, restaurants, museus i oficines de turisme.

El mapa va acompanyat d'una guia a quatre idiomes (català, castellà, francès i anglès), amb la descripció dels principals punts d'interès.

Garrotxa
Edita: Editorial Alpina i Geostel
Col·lecció: ITINERÀNNIA
Mapa i guia excursionista. Escala 1:50.000
90 pàgines

Altres novetats editorials

Cent anys de cultura i esport
Centre Excursionista de la Comarca de Bages
Edita: Centre Excursionista de la Comarca de Bages. Manresa (2008)
315 pàgines, amb il·lustracions

Esquí, rendimiento y emoción
Carlos Guerrero Castillo
Col·lecció: Manuales
Edita: Ediciones Desnivel. Madrid (2008)
144 pàgines, amb il·lustracions

Una mirada catalana a l'Àfrica.
Viatgers i viatgeres
del segle XIX i XX
M.D. Garcia Ramon -
Joan Nogué - Perla Zusman
Col·lecció: Guimet - 100
Edita: Pagès editors. Lleida (2008)
377 pàgines, amb il·lustracions

Por los orígenes del Reino de Aragón.
Travesía a pie por el Prepirineo
Oscense
Luis Aurelio González - Loli
Palomares - José Pallarés
Col·lecció: Grandes travesías
Edita: Ediciones Desnivel. Madrid (2008)
216 pàgines, amb il·lustracions

Pyrénées. D'un 3000 à l'autre
Florian Jacqueminet
Volum III
Edita: Monhélios éditions. Oloron-Sainte
Maire (2008)
320 pàgines, amb il·lustracions

Héroes del alpinismo.
De los pioneros a los
conquistadores de los ochomiles
Paolo Lazzarin
Roberto Mantovani
Edita: Geoplaneta. Barcelona (2008)
250 pàgines, amb il·lustracions

La alquimia del alpinismo
Antonio García Picazo
Edita: L'autor. Barcelona (2008)
124 pàgines, amb il·lustracions

Mal de altura
Jon Krakauer
Edita: Ediciones Desnivel. Madrid (2008)
368 pàgines, amb il·lustracions

Esport d'aventura

Neix el Bosc Animat, un nou parc aeri forestal a Catalunya

BOSC ANIMAT ©

Un parc aeri forestal és un espai de lleure ubicat en el medi natural, un entorn on es pot practicar i gaudir de l'esport i l'aventura enmig del bosc. Es tracta d'una zona tancada dins del bosc on s'han instal·lat un seguit d'activitats esportives i de lleure que es practiquen amb l'ajut de monitors especialitzats. La particularitat és que els recorreguts o circuits són aeris, és a dir, estan instal·lats dalt dels arbres i uneixen els troncs entre si. L'usuari ha de superar diversos ponts i obstacles amb l'ajut de material específic, com cordes, arnès, bagues d'ancoratge, politges i mosquetons d'escalada.

Els diversos circuits instal·lats es distingeixen per colors diferents en funció de l'altura i dificultat. En total són més de 45 activitats repartides en tres circuits: les Fades, els Elfs i els Trolls, de diversos nivells o dificultats. També s'hi ha instal·lat una tirolina de 150 m, xarxes de trepa, ponts tibetans, troncs oscil·lants, un rocòdrom, etc.

Preservar el valor ecològic del bosc és un dels objectius d'aquests parcs d'aventura. Per això, en la construcció de plataformes, escales i jocs es pro-

cura no danyar els arbres; totes les subjeccions es fan mitjançant sistemes de pressió i es protegeix l'escorça dels arbres amb protectors de fusta.

Aquest tipus de parcs aeris estan molt estesos en d'altres països europeus com Alemanya i França. Els parcs aeris forestals pretenen desenvolupar les habilitats dels usuaris i ensenyar-los a respectar el medi natural tot fent exercici.

El Bosc Animat està situat dins del parc temàtic Catalunya en Miniatura, al municipi de Torrelles de Llobregat, a 13 km de Barcelona, un parc amb 14.700 m² de superfície integrat dins un bosc mediterrani, amb pins, alzines i roures. El parc aeri forestal és una proposta que uneix descoberta, aventura, diversió i aprenentatge. És apte per a totes les edats, i especialment indicat per a nens, joves, grups familiars i d'empreses.

El Bosc Animat és propietat de Catalònia Park, empresa creada pels propietaris de Catalunya en Miniatura, en la qual participa l'ONG Dianova International.

Gabinet de premsa
de www.elboscanimat.com

Publicacions

Un país de revistes de Carme Ferré, la primera història de les revistes en català, es presenta a l'Ateneu Barcelonès

L'Associació de Publicacions Periòdiques en Català (APPEC) ha editat, amb el suport del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat i de Gas Natural, la primera obra que aborda de manera antològica la història de les revistes en llengua catalana. El llibre, coordinat per la professora de la UAB i doctora en Comunicació Carme Ferré Pavia i el periodista Jordi Finestres, ha estat una obra col·lectiva d'una vintena d'autors, fotògrafs i documentalistes. La presentació es va fer el 19 de gener passat a la sala d'actes de l'Ateneu Barcelonès. Va comptar amb la presència d'Oriol Bohigas, president de l'Ateneu Barcelonès; Joan Manuel Tresserras, conseller de Cultura i Mitjans de Comunicació; Lluís Gendrau, president de l'APPEC, i Carme Ferré, coordinadora del llibre.

Un país de revistes. Història dels magazins en català compta amb la participació d'acadèmics i de professionals dels mitjans, en una obra que s'ha plantejat com un recorregut transversal per la història de les revistes, però també pel seu present i els que caldrà afrontar. El text fa un recorregut

històric i gràfic pels 170 anys de vida dels magazins en català. A més de Ferré, hi han escrit capítols els estudiosos Sergi Dòria, Carles Santacana, Joan Manuel Tresserras, Carles Duarte i Enric Larreula, entre d'altres, i els periodistes Jordi Finestres, Josep M. Cadena, Pere Pons, Francesc de Dalmases i Silvia Llobart, entre d'altres.

Un país de revistes també aporta un catàleg representatiu de revistes des del segle XIX que, amb més d'un miler d'entrades, actualitza algunes dades del volum de referència Torrent-Tasis de premsa en català. L'APPEC comença així a tancar l'any en què ha festejat el 25è aniversari de l'associació, amb una frenètica activitat i acords de digitalització de revistes i el Fòrum Internacional Barcelona World Magazine.

APPEC

Documentals

La revista Muntanya presenta el documental *Cho Oyu non-stop* a l'FNAC Illa, en el marc de la Setmana de les Revistes en Català

R. ROVIRA

L'Associació de Publicacions Periòdiques en Català (APPEC) va celebrar la Setmana de les Revistes en català del 19 al 22 de gener d'enguany. Com a cloenda del 25è aniversari de l'Associació es van preparar un seguit d'activitats que es van iniciar dilluns 19 amb la presentació del llibre *Un país de revistes* i van concloure dijous 22 amb la Nit de les Revistes / X Premis APPEC.

Dins d'aquests esdeveniments, l'APPEC també va organitzar un seguit d'actes a l'FNAC, amb la presentació de diverses revistes de l'associació. La revista *Muntanya* va presentar el 19 de gener a l'FNAC Illa el documental de muntanya *Cho Oyu non-stop*, dirigit per Víctor Riverola i Xavier Arias, presentat per primera vegada el 3 de desembre passat a la sala d'actes del Centre Excursionista de Catalunya. Així mateix, en el núm. 880 (desembre 2008), la revista *Muntanya* va publicar un ampli reportatge sobre aquest documental, amb una entrevista a l'alpinista Xavier Arias. El realitzador Víctor Riverola va presentar l'acte en representació de la revista i del Centre Excursionista de Catalunya. L'acte també va comptar amb la presència de Xavier Arias, l'alpinista que va pujar al Cho Oyu en menys de 24 hores, i de Ferran Alexandri, director de la revista *Muntanya*.

La vida al Nepal, la conservació del medi ambient a l'Himàlaia, els problemes polítics amb la Xina i la necessitat de tenir el cap clar a l'hora de pujar un vuitmil, fugint de les grans expedicions comercials, van ser els temes que es van posar al damunt de la taula a l'FNAC.

F. A.

Campionats d'esquí de muntanya

Kilian Jornet i Mireia Miró campions d'Espanya de Cronoescalada (Gran Premi Grifone) a Sierra Nevada

La destacada actuació dels dos joves esquiadors a l'estació d'esquí granadina de Sierra Nevada marca la primera prova del calendari 2009 d'Esquí de Muntanya a Espanya.

La temporada present d'esquí de muntanya ha començat confirmant les expectatives que oferia el gran nivell dels nostres esportistes en el panorama internacional. Kilian Jornet, que encapçala la classificació de la copa del món en categoria masculina, ha confirmat la seva excel·lent forma actual i s'ha adjudicat el Campionat d'Espanya —Gran Premi Grifone en la III Cronoescalada Sol i Neu. Mireia Miró per la seva banda, també ha demostrat que ja ha deixat de ser una promesa en aconseguir el seu primer campionat d'Espanya absolut de cronoescalada.

Les prediccions meteorològiques adverses no van ser gens esperançadores, i fins a l'últim moment es van anar pensant diversos recorreguts per disputar la prova en les millors condicions esportives i de seguretat. Finalment, l'arribada es va situar a la cota 3.000, configurant un recorregut exigent de 7.200 m

de distància i 950 m de desnivell.

La categoria masculina, molt disputada

La primera part, fins a arribar a la meta del recorregut júnior i cadet, en la cota 2.550 es va disputar a un ritme molt alt, i va arribar a la primera posició el júnior Marc Pinsach, que va demostrar que té un futur prometedor. A partir d'aquí la boira i la nevada van endurir el recorregut i van proporcionar una arribada que es va adjudicar amb gran diferència Kilian Jornet, amb 9 segons d'avantatge sobre Miguel Caballero i 30 sobre Javier Martín. Oscar Roig, el guanyador de l'any passat, es va haver de conformar amb la quarta posició.

La categoria femenina, dominada amb claredat

La favorita Mireia Miró va confirmar les prediccions i es va adjudicar el títol amb una certa facilitat, ja que la segona classificada, Gemma Arró, va arribar amb més de dos minuts de diferència, i la guanyadora de l'edició anterior, Izaskun Zubizarreta, a més de cinc minuts.

Servei de premsa No Limit

NÉSTOR BOHIGAS

El guanyador júnior Marc Pinsach arribant a la meta.

Crònica pirinenca

El Pirineu en obres

Les millores a les carreteres pirinenques previstes pel Departament d'Obres Públiques i Política Territorial fins al 2026 s'han xifrat en 402,51 milions d'euros, dels quals sortiran de les arques de la Generalitat 91,72 milions i del Ministerio de Fomento, 310,79 milions.

Dues infraestructures llargament reclamades pels ciutadans de la Vall d'Aran o la Cerdanya, com són el túnel de la Bonaigua i el de Toses respectivament, ja compten amb un pressupost i, per tant, els passos endavant per aquestes dues obres comencen a fer preveure que finalment totes dues es duran a terme. Una altra carretera que rebrà una important millora és l'N-260 al seu pas per diverses comarques pirinenques com la Cerdanya, l'Alt Urgell o els dos Pallars. Evidentment totes aquestes millores viàries a part de millorar les condicions dels residents en aquestes comarques també afectaran de forma molt positiva els accessos a les estacions d'esquí pirinenques.

Túnel de Toses i la Bonaigua

Aquestes dues infraestructures aniran acompanyades d'altres millores a la xarxa, en el cas de Bonaigua, a part del túnel també s'hi ha previst que a la C-28 es continuïn fent obres entre Esterri d'Àneu i Viella, com ara la variant de València d'Àneu, tot per un valor de 32 milions d'euros. En el cas de la collada de Toses les obres a l'N-152

van des de Ripoll fins a Puigcerdà, que amb un pressupost de 61,29 milions inclou, a part del túnel, la variant de Puigcerdà i diverses actuacions en aquesta via.

La grossa per l'N-260

En aquesta via coneguda com l'Eix Pirinenc s'hi invertiran 175,5 milions d'euros en un tram que va de Puigcerdà i Pont de Suert. Les actuacions més destacades són la variant de la Seu d'Urgell i l'arranjament de la carretera d'Adrall fins a la Seu. També s'hi faran variants a Pont de Suert, la Pobla de Segur, Gerri de la Sal i Sort. D'altres actuacions seran els túnels de Perves i Viu o l'arranjament de la carretera entre Canturri i Adràll i d'altres millores a la carretera.

La C-14 també millorarà

La C-14 també veurà força millores amb un pressupost de 11,32 milions per a les variants d'Agramunt, Artesa de Segre, Ponts, Oliana, Coll de Nargó i Organyà; també afectarà el congost de Trespunts i el tram entre Tàrrrega i Adràll.

Altres millores

L'N-230 rebrà inversions per valor de 60 milions per arranjaments al tram Pont de Suert - Pont de Rei. També l'accés a Andorra per l'N-145 en rebrà per valor de 14 milions d'euros. La C-13 rebrà 30 milions d'euros per a les variants de Tremp i la Pobla de Segur i condicionaments de les variants de Sort, Rialp, Llavorsí, la Guingueta d'Àneu i Esterri d'Àneu. Les comarcals L-512 i C-1412 rebran 18,4 milions per al condicionament de la carretera entre Artesa de Segre i Tremp passant per Comiols.

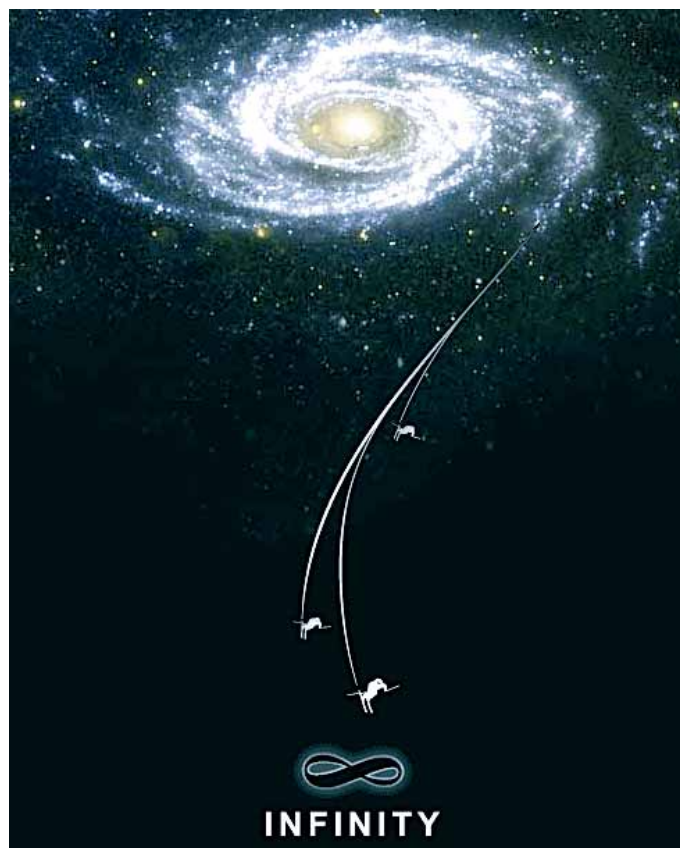
Víctor Riverola

V. RIVEROLA

Esquí

Infinity Downhill Race, el descens més llarg del món

Els dies 13 i 14 de desembre es va celebrar a l'estació d'esquí de Zermatt (Suïssa) la Infinity Downhill Race, la baixada més llarga del món sense parades, des dels 3.823 m de l'estació superior del telefèric del Klein Matterhorn fins als 1.614 m del centre de la vila de Zermatt. Del glaç etern de la glacera del Theodule fins a les típiques construccions del Valais que envolten una de les viles amb més tradició dels Alps. La prova s'ha convertit en tot un esdeveniment a Suïssa i als Alps, on els aficionats i els professionals es donen la mà en un descens de 20 km que, encara que no té un risc extrem, sí que travessa pistes de color vermell i negre. Aquest any ha estat tot un rècord de participació. Les famílies que ho desitgen poden inscriure's igual que es pot fer individualment, solament cal pagar el forfet del dia i fer la cua. Sense cap mena de dubte, la Infinity Downhill Race s'ha convertit en l'esdeveniment lúdic a Zermatt més entranyable just abans de Nadal.

Víctor Riverola

Els participants poden triar si fan el descens amb esquís, *snowboard* o en telemarc, i poden realitzar la baixada a velocitat constant sense presses o llançats amb la intenció de batre el rècord de la prova. Les inscripcions via Internet faciliten que els participants no facin cues a les guixetes de l'estació.

Hi ha tres fileres a la sortida. Primer es llencen a tota velocitat els que volen guanyar o veuen que tenen possibilitats de fer un bon temps. Aquests són els professionals o els que van a competir directament. Després surten els que creuen que poden fer un bon temps, que volen córrer, però més a títol personal que professional. Al final surten tots aquells que volen passar-ho bé sense córrer, gaudir de la presència del gegant Matterhorn i fer-se les fotografies de rigor cada cent metres. El recorregut de la prova travessa cinc zones ben diferenciades dins de la mateixa estació: Matterhorn Glacier Paradise, Garten, Furgg, Furi i la vila de Zermatt.

Ecologia

Ecologia i bones intencions als Alps francesos

L'organització dels propers campionats mundials d'esquí que se celebren a Val d'Isère del 2 al 15 de febrer del 2009 han pres un seguit de mesures perquè es facin els mundials més ecològics de la història.

Els organitzadors estan molt motivats per protegir i preservar el medi ambient i usar energia renovable en lloc de combustibles fòssils. Per això s'han pres una sèrie d'iniciatives perquè siguin al menys contaminants possibles. Així, es posaran a prova autobusos elèctrics o híbrids en els campionats, a més d'altres incentius i mesures com, per exemple, el fet de disposar de transports i aparcaments gratuïts.

A partir d'aquest hivern Val d'Isère seguirà els passos de Sass Fee i Zermatt en convertir-se en una població lliure de fums. El vianant serà el protagonista del nucli residencial de Val d'Isère, perquè l'ajuntament prohibirà l'accés als vehicles privats. A més, per donar-li un entorn alpí, deixarà els carrers coberts de neu.

Val d'Isère en blanc és la campanya que ha decidit implantar el municipi alpí, amb l'objectiu de donar protagonisme al vianant, i aportar el seu gra de sorra en la protecció del medi ambient. Amb dues terceres parts del territori situat al parc natural de Vanoise o sobre zones protegides, Val d'Isère és molt conscient de la singularitat del seu medi ambient i, per tant, és lògic que sigui una de les primeres estacions que van firmar la Carta del Desenvolupament Sostenible de les Estacions d'Esquí i Mun-

tanya. Al mateix temps el municipi ha encarregat un estudi de les emissions de carboni per identificar les accions prioritàries per al seu control, sobretot en els allotjaments i transports.

Carta Nacional per al Desenvolupament Sostenible a les zones de muntanya

Aquest hivern 46 estacions d'esquí de França han firmat una carta per comprometre's a gestionar i desenvolupar les seves instal·lacions hivernals d'una manera sostenible, creant el menor impacte al medi ambient i gestionant-ne de manera eficient l'energia elèctrica.

Un pla d'acció de 130 mesures

Durant 10 anys, les estacions de muntanya s'hauran de centrar en l'aplicació d'un pla d'acció organitzat entorn a 8 compromisos i un total de 130 mesures que fan referència principalment al territori, l'hàbitat, el paisatge, l'aigua, l'energia, els residus i el transport, tots en l'àmbit de les estacions d'esquí i muntanya. Per exemple, el sisè compromís especifica que el desenvolupament de les activitats turístiques han de garantir al mateix temps un lloc adequat en el paisatge i la gestió del medi ambient. També els alcaldes signants adoptaran mesures com ara reduir l'impacte visual de les instal·lacions de neu a les zones més freqüentades a l'estiu i garantir la màxima integració de les pistes en el medi que les envolta. Un altre compromís de la Carta té per objecte promoure una gestió equilibrada dels recursos hídrics i l'energia.

Jekaterina Nikitina

V. R.

Muntanya i disseny

Passar una nit sota les estrelles a 2.100 m d'altitud

Encara que sembli una mica surrealista, la idea consisteix a col·locar un llit a 2.100 m d'altitud en ple hivern, a la llum de les estrelles i en una habitació sense sostre, perquè el client pugui dormir directament enmig de les valls més boniques de les Dolomites a Itàlia.

Mentre que en algunes estacions col·loquen hotels per dormir sota una capa de gel gruixuda al mig de la muntanya al més pur estil iglú, n'hi ha d'altres que volen proposar totalment el contrari: anar-se'n a dormir veient les estrelles en un espai totalment obert sense parets ni sostre. Aquesta és la proposta que el dissenyador Moritz Craffonara, que té un dels refugis més famosos de l'Alta Badia, el Moritzino, situat a la part superior de la Grande Risa, la pista que acull un Gegant de la Copa del Món. Segons afirma el dissenyador: «És una manera d'alliberar-nos del clixé d'haver de dormir en una d'aquelles típiques cases d'estil tirolès de fusta i pedra que hi ha a les Dolomites». Craffonara va voler comptar amb un arquitecte de renom internacional per plasmar la seva idea i va escollir l'estudi d'arquitectura Ross Lovegrove de Londres, que es definia com el *biòleg evolucionista*, i que és famós per les seves creacions ecocompatibles, com aquells famosos arbres solars. En definitiva, el lloc per dormir serà una gran bombolla-càpsula d'uns 8 m de diàmetre, suspesa a l'aire per impulsos electromagnètics. Les parets exteriors es reflectiran com un mirall, però a l'interior serà com una paret de vidre sense fissures, que ens oferirà una perspectiva perfecta per contemplar les estrelles, les muntanyes i tot el que hi hagi al voltant.

L'efecte és com si estiguessis a fora, al damunt de la neu, clapan directament sota les estrelles, però amb el cos

descansant en un ambient càlid i confortable en perfecta comunió amb l'univers. «És una experiència única», segons relata Lovegrove en una entrevista a la CNN, en què va anticipar que el disseny ja estava fet, i que al 2010 estarà a punt per ocupar el seu lloc com a refugi del medi ambient, ja que s'alimentarà d'energia èdica i solar. Ja se sap que es tracta d'una estança amb un llit de forma irregular al centre. L'interior tindrà una línia molt bàsica i serà tot de color blanc: l'espectacle per admirar és a fora. La càpsula està dissenyada per a aquells qui vulguin admirar l'espectacle de l'*enrosadira* (llum vermella que es reflecteix al damunt dels cimals quan vespreja) i despertar amb una vista de 360° de les Dolomites, cobertes de neu.

Giancarlo Fisichella i Moritz Craffonara.

Patrimoni natural

Les Dolomites, candidates a ser Patrimoni Natural de la Humanitat per la UNESCO

V. RIVEROLA

El massís de les Dolomites a Itàlia es pot convertir ben aviat en Patrimoni Natural de la Humanitat, però encara queden pocs mesos perquè la UNESCO en faci públic el veredict. En el seu moment, Reinhold Messner va declarar que «les Dolomites són les muntanyes més boniques del món» i el cineasta Louis Trenker va passar mitja vida filmant-les. La successió de pendents suaus i cabanes alpines dominats per drets massissos de pedra calcària creen un panorama únic i inigualable que, cada tarda, s'acomia dels seus hostes i els obsequia amb un magnífic espectacle de la natura anomenat *enrosadira* (joc cromàtic en què les pàl·lides muntanyes es cobreixen primer d'un mantell roig com el foc, que després es transforma en un violeta fosc). Roques d'estranyes esquerdes que es perfilen en el cel fins a 3.342 m, i transformen en una baixada panoràmica cadascuna de les pistes que recorren els pendents escalonats. 1.200 km de descensos en 12 zones d'esquí inconfusibles: tot això

s'aconsegueix còmodament amb un sol passi d'esquí: el Dolomiti Superskipass.

Les Dolomites són unes formacions de pedra calcària formades per l'erosió durant milers d'anys. La serralada té el seu punt més alt en la Marmolada, de 3.342 m, amb altres cims que superen els 3.000 m. A causa de la seva orografia escarpada, les estacions no tenen una configuració a la qual estem acostumats al Pirineu, sinó que es tracta d'una successió de pistes i remuntadors que van enllaçant valls, salvant grans desnivells i gaudint de paratges verges plens de neu.

Des de Val di Fassa és possible esquiar en més de 300 km de pistes, si unim les estacions de l'Alta Badia, Val Gardena i Arabba Marmolada. L'encant és que ofereix la possibilitat de recórrer el domini seguint diversos itineraris, com ara el Sella Ronda o el de la Gran Guerra, circuits de més de 20 km en què podem dedicar-hi unes quantes hores sense repetir una sola pista.

Víctor Riverola

Espai CEC

Ha mort Josep M. Garrut

El dimecres 10 de desembre va morir a Barcelona a l'edat de 92 anys Josep M. Garrut i Romà, un dels socis més destacats del Centre Excursionista de Catalunya, sobretot per la seva dimensió cultural, però també excursionista. Va ser un aferrissat organitzador de molts actes socials i un col·laborador incansable des de 1935. A partir del 1976 va ser president de la Secció de Ciències i Arts que, per iniciativa seva l'any 1995, va prendre el nom de Secció d'Història i Art. L'any 1991, la Generalitat de Catalunya li va concedir la Creu de Sant Jordi per la seva intensa activitat cultural. Al principi del 2008, va ser nomenat president d'honor de la Sec-

ció d'Història i Art del CEC, i també fou guardonat amb la màxima distinció que atorga l'entitat, el Premi Columna. **FB**

Calendari de competicions del CEC 2009

El Centre Excursionista de Catalunya obre una altra vegada el calendari de competicions organitzades des de la seva seu, i amb la col·laboració essencial dels voluntaris del CEC, que fan possible, amb el seu temps i esforç, que un altre any el Centre estigui present en els calendaris nacionals d'esquí alpí, esquí de muntanya i raids de muntanya. Les competicions que se celebraran aquest any són les següents:

- 8 de febrer: Campionat de Catalunya d'Esquí Alpí de Veterans Memorial Martí Armengué.

- 7 de març: Cronoescalada Nocturna d'Esquí de Muntanya.
- 19 d'abril: LI Ral·li CEC d'Esquí de Muntanya.
- 19 d'abril: IV Tirraid femení ciutat de Lleida.
- 24 de maig: IV Tirraid Seu d'Urgell Escanyabocs 09
- 21 de juny: WIAR. Raid Internacional Femení.
- 4 d'octubre: IV Tirraid de Banyoles.
- 25 d'octubre: Cursa CEC a Collserola.

Àrea tècnica CEC

V. RIVEROLA

A L'ull de l'agulla realitza una acurada descripció d'una de les illes Shetland i de la mar del Nord. ¿Com es documenta a l'hora d'escriure?

Sempre viatjo i em poso al dia en tot allò que fa referència a la geografia de l'indret on tindrà lloc la meua novel·la. *L'ull de l'agulla* està ambientada al bell mig del no-res, al nord d'Escòcia i a l'oest d'Escandinàvia, on el vent i la natura manen per sobre dels homes. Sempre m'ha agradat descriure paisatges i, en aquest sentit, la documentació i la feina sobre el terreny prenent centenars de notes és vital. M'agrada explicar com era el Caire i la vida a Egipte a *La clau està en Rebeca*, volar amb el Clipper a *Nit al damunt de les aigües* o detallar la geografia danesa a *Vol final*. Les muntanyes i la neu formen part de *En el blanc*, i si no les tractes com un personatge més, el lector no se les creurà.

¿Quina es la fórmula màgica a l'hora d'escriure un thriller que funcioni?

L'amenaça a l'heroi s'ha de mantenir al llarg de tot el llibre, ja que el thriller és un gènere en què el perill sempre està present. Encara que l'heroi sigui valent i superi els reptes que li van sorgint, sempre han d'aparèixer nous problemes. Avui en dia crec que s'han de cercar noves formes a l'hora d'en-

trenir, aportant un toc de cultura necessari. Fins no fa gaire, la Segona Guerra Mundial, la Guerra Freda i el terrorisme islàmic ens han donat grans arguments per fer novel·les i pel·lícules, però no podem quedar-nos amb el passat, sempre hem d'estar atents als detalls que ens envolten. Un bon ritme, uns personatges propers i un fil argumental amb credibilitat ajuden que la teua obra funcioni. Si a tot això li sumes un entorn geogràfic hostil que posa en perill la missió i la vida dels protagonistes, doncs encara millor.

¿Quins eren els seus herois literaris d'infància?

Recordo amb estimació els llibres d'aventures de l'Enid Blyton que llegia quan era petit, i les novel·les de la Jane Austen, a qui considero la inventora de la novel·la moderna. Tots dos fan que avui en dia tingui ganes d'escriure.

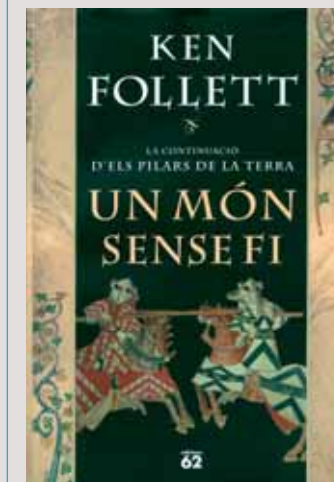
Abans d'escriure *Un món sense fi*, va tractar el tema del terrorisme químic a *En el blanc*. ¿Tornarem a poder llegir alguna novel·la de ficció fora d'un context històric?

De moment no ho puc respondre, ja que m'agradaria escriure un llibre ambientat en la Guerra Civil Espanyola. M'agrada escriure sobre la Segona Guerra Mundial, però no sempre. Els

Ken Follett, escriptor i viatger

Aprofitant la seva visita a Barcelona, Ken Follet va poder parlar amb la revista *Muntanya* dels seus viatges, de la seva filosofia i de com es prepara un best-seller. Ken Follet afirma que Espanya i Catalunya són bons lectors de les seves obres. L'escriptor sempre ha defensat la importància de documentar-se al cent per cent a l'hora d'afrontar una novel·la d'acció o un thriller. Una de les fonts d'inspiració que més utilitza són les revistes tècniques, els llibres de viatges i els viatges que fa ell mateix. El fet de viatjar l'ajuda molt a l'hora de preparar l'esborrany de les novel·les; per això, és a través de les revistes especialitzades des d'on treu molts detalls geogràfics i històrics.

La revista *Muntanya* vol agrair al senyor Ken Follet i a la seva editora l'atenció que ha tingut amb nosaltres.

Vostè va decidir donar joc a les muntanyes d'Escòcia a la seva penúltima novel·la...

En el blanc la vaig ambientar a la neu, al mig d'Escòcia. M'encanta la muntanya, i crec que els paisatges que tenim a Escòcia i a la meua terra, el País de Gal·les, són únics al món. Sense ser grans muntanyes, des de fa molts anys han servit de base per a l'entrenament de molts expedicionaris que al llarg de la història havien de donar moltes alegries a l'alpinisme. Pel que fa a la natura, Escòcia té uns paisatges espectaculars. Vaig creure convenient tractar el tema d'una família en perill per Nadal, perquè és quelcom que pot passar de veritat, i més avui en dia que moltes cases continuen aïllades a l'hivern per culpa de la neu. Si als problemes de la neu a la muntanya hi afegim el fet que un virus altament perillós està en mans d'uns terroristes igualment perillosos, encara tenim més emoció.

dos llibres abans de *En el blanc* van ser *Vol final* i *Alt risc*, i els meus editors americans em van demanar més obres de guerra, però vaig ser jo qui va dir que no, que volia fer una obra contemporània, més senzilla en detalls històrics.

L. ROMO PEDREÓN

La serra de Cardó Pel camí de Llacunes i l'observatori de Líster

- Estret de Llacunes
- Mas de Garrupo
- Punta de Terracuques
- Observatori de Líster
- L'Atalaia
- Ermita de Sant Domingo
- Rasquera

La serra de Cardó, situada a l'esquerra de l'Ebre, està formada per un grup muntanyós que s'alça entre les poblacions de Rasquera, Benifallet, Tivenys, Bitem, Tortosa, Campredó i el Perelló. No hi ha cap nom que les englobi; tanmateix, se'n diferencien tres sectors: les serres del coll de l'Alba, la serra del Boix i la serra de Cardó que, en conjunt, formen una única serralada, orientada de nord a sud, continuada i amb molt poques ramificacions.

rocós i uniforme de la mola Llarga. Ara seguirem la mateixa direcció per un corriol poc freqüentat i cal que estem atents. Des d'aquest indret podrem gaudir d'un paisatge molt extens: a ponent, les muntanyes del Port i les serres de Cavalls i Pàndols; al sud, el punxegut cim de les Picòssies; i a l'oest, la zona de les Fontanasses i Monredons. El sender gira cap al nord-oest buscant la carena, que tindrem a cent metres escassos mirant cap a ponent.

1:15 h (570 m) El Grau

Baixarem per un corriol que fa revolts pronunciats, per dintre d'un circ de penya-segats que sembla que ens vulgui ofegar per la immensitat de les seves parets. El senderó, ara difús, ens menarà cap al nord-est, paral·lels a la paret nord de la mola Llarga. En finalitzar la baixada, deixarem a mà dreta una petita

MANEL DOMÈNECH

directa, que rodejarem pel vessant de llevant en sortir de Terracuques. El camí va baixant sempre més o menys per la carena. Ara passarem per sobre d'uns vells marges de pedra seca, on anys enrere hi havia conreus.

2:05 h (470 m) Coll de Pins

Aquí hi ha un pal indicador, que ens mostra dos camins. El corriol de l'esquerra baixa cap a la partida de Rasqueres, a la carretera del balneari de Cardó, i el de la dreta, el que seguirem, puja al proper cim de coll de Pins. En aquest cim, al costat del vèrtex geodèsic, hi ha l'observatori de Líster. Des d'aquest punt, hi ha una vista panoràmica de la cubeta de Móra i de les serres de Cavalls i Pàndols, escenari clau de la Guerra Civil del 1936 al 1939. Ara el caminet continua baixant vers el nord-est. Cap a ponent tindrem la vall de Rasqueres, i cap a llevant, la profunda barrancada dels Racons. Passarem arran d'un molló de pedra, que és el límit de propietats d'un vessant i de l'altre. El corriol ara rodeja el coll del Cante pel vessant est, uns metres per sota el cim. Per aquesta part del camí, podrem veure algunes places carboneres i arribarem a un replà. A partir d'aquí el camí es fa difícil de seguir, però cal continuar per la carena. Passant a la vora d'una roquera escarpada, anirem sempre per damunt del cingle en direcció nord-est. A ponent, tindrem la carretera que puja de Rasquera cap al balneari de Cardó, que va paral·lela al nostre camí. Ara el camí planeja, sempre per la carena, i no triga a iniciar la pujada al cim de l'Atalaia, compost per dos cims.

2:55 h (375 m) Cim de l'Atalaia

Des d'aquest cim, podrem gaudir d'una esplèndida vista sobre la cubeta de Móra i les muntanyes que l'envolten, amb l'ermita de Sant Domingo i el poble de Rasquera als nostres peus. A partir de l'Atalaia, iniciarem una forta baixada en direcció nord, per un sender poc definit, però la visió de l'ermita i el poble de Rasquera, cada cop més proper, hi arribarem sense pèrdua.

3:05 h (240 m) Ermita de Sant Domingo

És una construcció de planta de creu llatina, del segle XVIII. La senzillesa és la nota predominant d'aquest ermitori, però això no vol dir que la construcció no sigui elegant, pintada de blanc i rematada per un airós cimbori. També cal destacar la portalada de caire neoclàssic. A l'entorn

ALBERT MARTÍNEZ (BASE GOOGLE MAPS)

de l'ermita hi ha habilitada una àrea de lleure. Una pista enquitranada baixa fins al proper poble, Rasquera, final d'aquest itinerari per la serra de Cardó.

3:15 h (170 m) Rasquera

Text de l'itinerari:

Francesc Beato.

Desnivell acumulat:

+ 350 m / -380 m.

Dificultat:

Cert nivell de dificultat.

Bibliografia:

FARNÓS PALLARÉS, Joan. *Caminant per la Serra de Cardó*. Grup Cultural Rasquera. Rasquera, 2006.

BEGUER PINYOL, Manuel. *El Valle de Cardó*. Editorial: Algueró y Baiges. Tortosa, 1948.

Cartografia

Cardó. Escala 1:10.000 - 1:25.000. Editorial Piolet. Barcelona (2006).

N. b.: des del Mas de Garrupo fins a l'ermita de Sant Domingo, hi ha trams de camí poc freqüentats. Cal un mínim sentit d'orientació.

En aquesta serra, en alguns casos, s'utilitza el topònim *coll* per anomenar un *cim*.

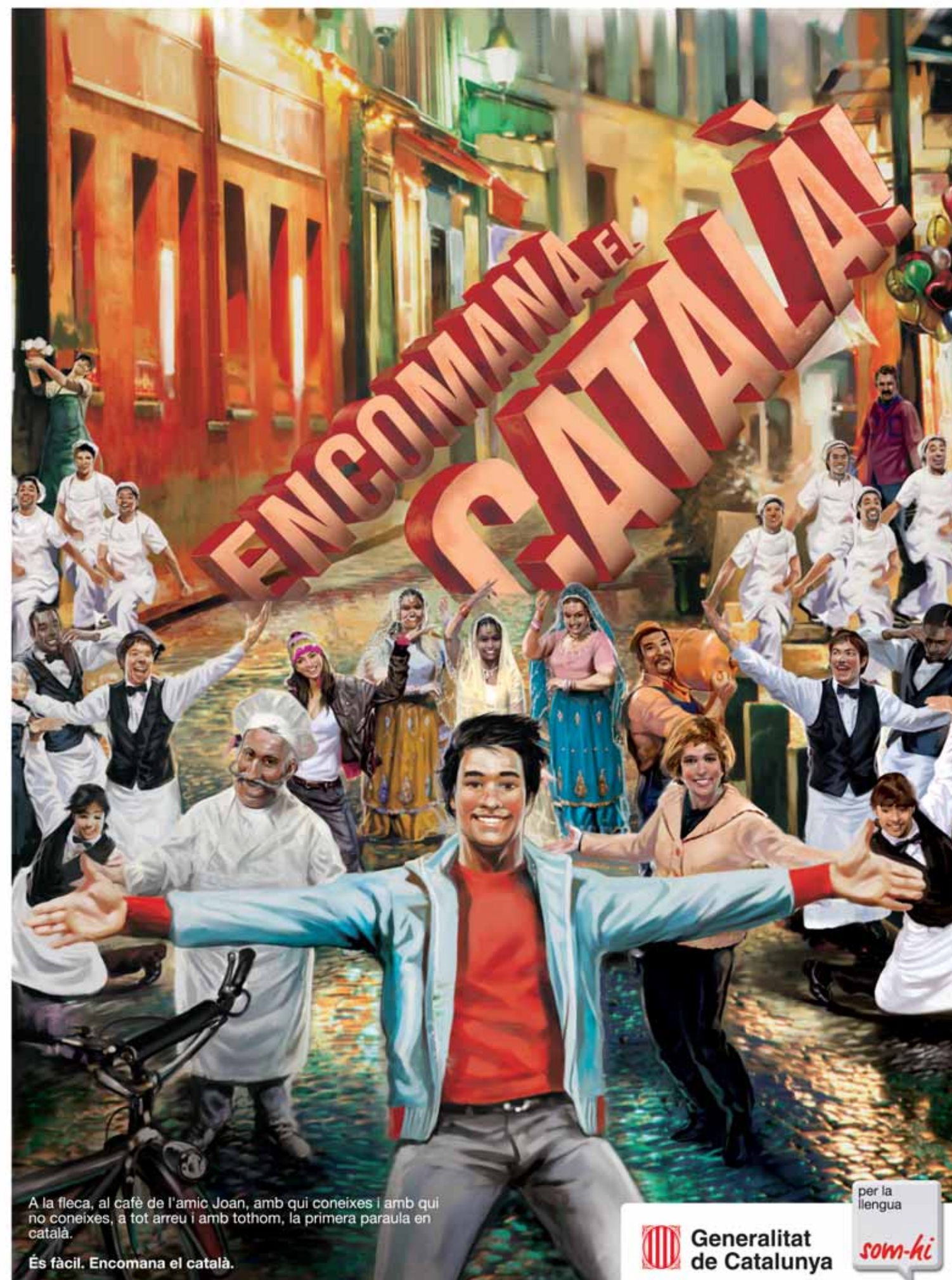

0:00 h (335 m)

En el quilòmetre 5,250 de la carretera TV-3021, que ens porta del poble de Rasquera fins al balneari de Cardó, a l'esquerra, començarem a pujar per un camí envoltat d'espessa vegetació. A la nostra esquerra tindrem els cingles de la mola Llarga. El corriol s'encaixona entre espadats de roca: som a l'estret de Llacunes i hem de prendre la direcció est per arribar al cap del serrat.

0:40 h (529 m) Mas de Garrupo

Situat en un replà anomenat les Llacunes, trobarem les restes de la casa i el seu entorn, la cisterna, un corral, els abeuradors i l'era. Vers el nord-est, dalt de la carena, observarem el pendent

A la fleca, al cafè de l'amig Joan, amb qui coneixes i amb qui no coneixes, a tot arreu i amb tothom, la primera paraula en català.

És fàcil. Encomana el català.

Generalitat de Catalunya

per la llengua

som-hi

Món Sant Benet, un monestir amb més de mil anys d'història,
que en el primer any de la seva recuperació,
ja ha seduït més de 150.000 visitants.

el Monestir

alícia

cultura, espai, congressos, convencions, turant, restauració, gastronomia, bar, polivalent, formació

HotelMón

ÍS
SB

MÓN
ST
BENET

[www.monstbenet.com/902 87 53 53](http://www.monstbenet.com/902875353)

Descobreix Món Sant Benet a través de les visites guiades
en els àmbits medieval i modernista.

un projecte de caixaManresa

